

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

BİLİŞSEL VE SOSYAL-BİLİŞSEL İŞLEMLERDE ÜSTBİLİŞSEL KARAR
İSABETİNİN KARANLIK ÜÇLÜ AÇISINDAN GELİŞİMSEL OLARAK
İNCELENMESİ

Aslı SARIKARDAŞOĞLU
2502180621

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Sema KARAKELLE

İstanbul – 2023

ÖZ

BİLİŞSEL VE SOSYAL-BİLİŞSEL İŞLEMLERDE ÜSTBİLİŞSEL KARAR İSABETİNİN KARANLIK ÜÇLÜ AÇISINDAN GELİŞİMSEL OLARAK İNCELENMESİ

ASLI SARIKARDAŞOĞLU

Zihinsel süreçlerimizin yani bir nevi kendimizin farkında olmak olan üstbiliş (metacognition) ve diğerlerini nasıl görüp yorumladığımız konusunda ise mentalizasyon (mentalization) kavramları son yıllarda sıkça çalışılmaktadır. Bir kişilik profili olan Karanlık Üçlü (Dark Triad) sıkça farklı değişkenlerle çalışılmış olmasına rağmen Karanlık Üçlü ile üstbiliş ve mentalizasyon arasındaki doğrudan ilişkilere bakan çalışmalara literatürde rastlanmamaktadır. Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı, ilk (18-29 yaş arası), orta (30-59 yaş arası) ve ileri (60 yaş üstü) yetişkinlik olarak belirlenmiş üç farklı yaş grubundaki katılımcıların bilişsel ve sosyal-bilişsel işlemlerde üstbilişsel karar alma isabetlerinin Karanlık Üçlü açısından gelişimsel olarak karşılaştırılmasıdır. Çalışmada 18 yaş ve üzeri 538 yetişkin katılımcı yer almıştır. Sosyal-bilişsel işlemlerde ileriye ve geriye dönük üstbilişsel karar isabeti ve mentalizasyon ölçümü için Gözlerden Zihin Okuma Testi; bilişsel işlemlerde ileriye ve geriye dönük üstbilişsel karar isabeti ölçümü için kelime eşleme görevi ve Karanlık Üçlü ölçümü için Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan istatistiksel analiz bulgularına göre düşük, orta ve yüksek düzeyde Karanlık Üçlü puanlarına sahip katılımcıların üstbilişsel karar isabetleri ve mentalizasyon becerileri açısından anlamlı olarak farklılaşmadığı bulunmuştur. Bunun yanında bulgular gelişimsel olarak irdelendiğinde, literatürle uyumlu olarak, ileri yaş yetişkin katılımcıların üstbilişsel karar isabetleri ve mentalizasyon becerileri açısından ilk ve orta yetişkin katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha düşük puanlar aldığı bulunmuştur. Ayrıca, sosyal-bilişsel işlemlerde en yüksek Karanlık Üçlü ortalamasının yüksek güvenli gruba, en düşük ortalamasının ise güvenli gruba ait olduğu; en yüksek mentalizasyon ortalamasının güvenli gruba ve en düşük mentalizasyon ortalamasının ise yüksek güvenli gruba ait olduğu bulunmuştur. Çalışmanın katkıları ve sınırlılıkları var olan yazın üzerinden tartışma bölümünde belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Üstbiliş, mentalizasyon, Karanlık Üçlü, sosyal-bilişsel, gelişim psikolojisi

ABSTRACT

DEVELOPMENTALLY COMPARING METACOGNITIVE JUDGEMENTS ON SOCIAL-COGNITIVE AND COGNITIVE PROCESSES AMONG DARK TRIAD

ASLI SARIKARDAŞOĞLU

Metacognition is to be aware of our cognitive processes that is also to be aware of ourselves, and mentalizing which means how we see and interpret others are studied a lot in recent years. Dark Triad as a personality profile is also studied with different concepts in the literature, however there are not any studies yet regarding the direct relationship between Dark Triad, metacognition and mentalizing. Therefore, the aim of the present study is to developmentally compare the three different age cohorts as early adulthood (ages 18-29), middle adulthood (ages 30-59) and late adulthood (ages 60 and plus) in terms of metacognitive judgements in social-cognitive and cognitive processes. 538 adult participants took place in the present study. Reading The Mind test was used to measure the mentalizing abilities, and the prospective and retrospective metacognitive judgements in social-cognitive processes. Word matching task was used to measure the prospective and retrospective metacognitive judgements in cognitive processes. Finally, Short Dark Triad Scale was used to measure the Dark Triad. According to the results of statistical analysis, no significant differences were found among the low, middle and high level of Dark Triad participants in terms of metacognitive judgements and mentalizing skills. In addition to these results, as compatible with the existing literature, late adults were found to get less scores than early and middle adult participants in terms of metacognitive judgements and mentalizing skills. Finally, it was found that over-confident group had the highest Dark Triad scores, while confident group had the lowest Dark Triad scores. Also, while over-confident group had the lowest mentalizing scores, confident group had the highest mentalizing scores. The implications and the limitations of the study were discussed considering the existing literature.

Key Words: Metacognition, mentalizing, Dark Triad, social-cognitive, developmental psychology

ÖNSÖZ

Çok istediğim ve başarabilmek için çok çabaladığım bir hayal olarak başlayan doktora serüvenimde daha en başta beni bu programa kabul eden danışmanım Doç. Dr. Sema Karakelle'ye teşekkürü bir borç bilirim. Gerek ders dönemimde gerek tez aşamamda bilgisi ve deneyimi ile bana hep yol gösterdiği, desteği ve sabrını benden esirgemediği için kendimi çok şanslı görüyorum. Kendisi olmasa bu tezi tamamlamayı başaramazdım.

Tez izleme komitemde bulunan Doç. Dr. Seda Saraç ve Dr. Öğretim Üyesi Göklem Tekdemir'e tez aşamalarım boyunca bilgi ve tecrübeleri ile bana destek oldukları için çok teşekkür ederim.

Yorulduğum ve tükendiğimi düşündüğüm zamanlarda bana manevi desteklerini her daim veren sevgili arkadaşlarım Nursinem Şirin ve Seda Eyilikeder Tekin'e, görüşleri için meslektaşım ve arkadaşım Naz Aykar'a çok teşekkür ederim. Hayatıma girdiği için büyük mutluluk duyduğum, beni yargısız dinleyen ve desteğini sevgisiyle hiç esirgemeyen Gizem Sürenkök'e çok teşekkür ederim. İyi ki varsınız.

Her daim arkamda olan, en baştan beri bu yolda beni destekleyen ve bana benden çok inanan sevgili aileme teşekkür ederim. Annem Meral, babam Necati, kardeşlerim Korhan ve Gülçin, yaşama sevincim, yeğenim Barlas, iyi ki varsınız.

Son olarak bütün zorlukları göze alarak bu yola çıkan, başarmak için her türlü çabayı veren, bırakmak istediği anlarda devam etme gücünü bulan ve bir hayalini daha gerçekleştirmek için pes etmeyen kendime teşekkür ederim. Başardın.

Aslı Sarıkardaşoğlu

Eskişehir, 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖZSÖZ.....	iv
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
SEMBOLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÜSTBİLİŞ, MENTALİZASYON VE KARANLIK ÜÇLÜ ARASINDAKİ BAĞLANTILAR

1.1. Üstbilış (Metacognition).....	5
1.1.1. Üstbilışin Tanımı.....	5
1.1.2. Üstbilış Modelleri.....	6
1.1.2.1. Flavell'in Üstbilış Modeli.....	6
1.1.2.2. Brown'un Üstbilış Modeli.....	6
1.1.2.3. Nelson ve Narens'in Üstbilış Modeli.....	7
1.1.3. Üstbilış ve Karanlık Üçlü Arasındaki İlişki.....	12
1.2. Mentalizasyon (Mentalizing/Zihinselleştirme).....	14
1.2.1. Mentalizasyon ve Karanlık Üçlü Arasındaki İlişki.....	15
1.3. Karanlık Üçlü (Dark Triad).....	18
1.3.1. Karanlık Üçlü Tanımı.....	18
1.3.1.1. Makyavelizm.....	19
1.3.1.2. Narsisizm.....	20
1.3.1.3. Psikopati.....	20

İKİNCİ BÖLÜM YÖNTEM

2.1. Katılımcılar.....	24
2.2. Veri Toplama Araçları.....	25
2.2.1. Katılımcı Bilgi Formu.....	26
2.2.2. Dışlama Ölçütü Ölçümü.....	26
2.2.3. Sosyal-Bilişsel İşlemlerde İleriye ve Geriye Dönük Üstbilişsel Kararlar ve Mentalizasyon Becerisi Ölçümü.....	26

2.2.4. Bilişsel İşlemlerde İleriye ve Geriye Dönük Üstbilişsel Kararlar Ölçümü.....	27
2.2.5. Karanlık Üçlü Ölçümü.....	28
2.3. İşlem.....	28
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR	
3.1. Yaş Aralığı ve Diğer Değişkenler Arasında Yapılan Analizlere İlişkin Bulgular (1. Ve 2. Hipotezler).....	28
3.2. Karanlık Üçlü Puanları ve Diğer Değişkenler Arasında Yapılan Analizlere İlişkin Bulgular (3. Ve 4. Hipotezler).....	30
3.3. Tüm Katılımcıların Sosyal-bilişsel ve Bilişsel İşlemlerde İleriye ve Geriye Dönük Değerlendirmeleri ile Performanslarına İlişkin Bulgular (5. Ve 6. Hipotezler).....	32
3.3.1.Sosyal-bilişsel ve Bilişsel Değerlendirmelerde “Güvenli”, “Yüksek Güvenli” ve “Düşük Güvenli” Grupların Oluşturulması.....	34
3.3.2. “Güvenli”, “Yüksek Güvenli” ve “Düşük Güvenli” Grupların Karanlık Üçlü Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	38
3.3.3. “Güvenli”, “Yüksek Güvenli” ve “Düşük Güvenli” Grupların Mentalizasyon Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	39
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	40
KAYNAKÇA.....	51
EKLER.....	60
ÖZGEÇMİŞ.....	69

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Üstbilişsel kararlar ve kontrol süreçlerinin adları ve genel tanımlamaları ..	10
Tablo 2. Katılımcıların Betimsel İstatistikleri	25
Tablo 3. Katılımcıların Karanlık Üçlü Ortalama Puanları ve Standart Sapmaları	29
Tablo 4. Katılımcıların Mentalizasyon Ortalama Puanları ve Standart Sapmaları ...	29
Tablo 5. Katılımcıların Sosyal-Bilişsel İşlemlerde İleriye Dönük Öğrenme Kararı Ortalama Puanları ve Standart Sapmaları.....	29
Tablo 6. Katılımcıların Sosyal-Bilişsel İşlemlerde Geriye Dönük Güven Kararı Ortalama Puanları ve Standart Sapmaları.....	30
Tablo 7. Katılımcıların Bilişsel İşlemlerde İleriye Dönük Öğrenme Kararı Ortalama Puanları ve Standart Sapmaları	30
Tablo 8. Katılımcıların Bilişsel İşlemlerde Geriye Dönük Güven Kararı Ortalama Puanları ve Standart Sapmaları	30
Tablo 9. Üç Farklı Yaş Grubunun Değişkenlerde Elde Ettiği Ortalama Puan ve Standart Sapmalar ile İlgili Analiz Sonuçları.....	31
Tablo 10. Düşük, Orta ve Yüksek Puanlı Karanlık Üçlü Gruplarının Karanlık Üçlü'den Elde Ettikleri Ortalama Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular ve İlgili Analiz Sonuçları.....	32
Tablo 11. Düşük, Orta ve Yüksek Puanlı Karanlık Üçlü Gruplarının Mentalizasyon, Sosyal-Bilişsel ve Bilişsel İşlemlerde Elde Ettikleri Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin Ortalamalar ve Analiz Sonuçları	33
Tablo 12. Katılımcıların Sosyal-Bilişsel ve Bilişsel İşlemlerde Elde Ettikleri İleriye ve Geriye Dönük Üstbiliş Kararları ile Performans Ortalama ve Standart Sapmaları....	35
Tablo 13. Güvenli, Yüksek Güvenli ve Düşük Güvenli Grupların Sosyal-Bilişsel ve Bilişsel İşlemlerde İleriye ve Geriye Dönük Üstbiliş Kararları ve Grupların Performanslarına İlişkin Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve İlgili ANOVA Sonuçları	36
Tablo 14. Güvenli, Yüksek Güvenli ve Düşük güvenli Grupların Sosyal-Bilişsel ve Bilişsel İşlemlerde İleriye ve Geriye Dönük Üstbiliş Kararlarının Performansın Ne Kadar Farklılaştığına İlişkin Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve İlgili ANOVA ve Tukey Sonuçları	37
Tablo 15. Güvenli, Yüksek Güvenli ve Düşük Güvenli Grupların Karanlık Üçlü Ortalama Puanları ve Standart Sapmaları ile İlgili Tek Yönlü ANOVA ve Tukey Sonuçları	38

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Nelson ve Narens (1990) Tarafından Ortaya Konan Üstbiliş (Üst Düzey) ve Biliş (Nesne Düzeyi) İlişkin Model	7
Şekil 2. İzleme Kararları ve Kontrol Süreçleri ile Onların Öğrenmenin Üç Aşamasıyla İlişkileri.....	9

SEMBOLLER LİSTESİ

F	: F testi
p	: Anlamlılık seviyesi

KISALTMALAR LİSTESİ

GZOT	: Gözlerden Zihin Okuma Testi
DASS-21	: Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği
Min	: Minimum
Max	: Maksimum
N	: Katılımcı Sayısı
Ort.	: Ortalama
Örn.	: Örneğin
SS	: Standart Sapma
sd	: Serbestlik derecesi
Ve ark.	: Ve arkadaşları
Akt.	: Aktaran
NKB	: Narsistik Kişilik Bozukluğu

GİRİŞ

Zihinsel süreçlerimizin yani bir nevi kendimizin farkında olmak olan üstbiliş, son 20 yılda oldukça fazla çalışılmaktadır. Üstbiliş (metacognition) terimi Nelson'a (1999) göre kişinin kendi bilişleri hakkındaki bilişken, Flavell'e (1979) göre ise kişinin kendi bilişsel süreçleri ve stratejileri hakkındaki değerlendirme ve farkındalığıdır. Nelson ve Narens (1996) mevcut çalışmaları birleştirerek bir üstbiliş modeli oluşturmuştur. Bu model, üst-düzey ve nesne düzeyi arasındaki izleme ve kontrol süreçlerinden meydana gelmektedir. Bu süreçlerin sonunda kişi eylemine devam etme, bitirme ya da eylemini değiştirme kararı alabilir. Bu açıdan bakıldığında üstbilişsel süreçlerin işleyişi hem kişinin kendi içinde hem de kişiler arası ilişkilerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bilişsel süreçlerde üstbilişsel kararlarının doğruluğu düşük olan kişiler, benzer bir şekilde insan ilişkilerinde diğerlerinin davranışları ve nedenleri hakkında isabetli kararlar veremiyor olabilirler. Bu durum ise kişinin duygu, düşünce ve nihayetinde davranışlarında önemli farklılıklara yol açabilir. Kişilerin kendilerini ve diğerlerini nasıl görüp algıladıkları, yaşadıkları olayları nasıl anlamlandırdıkları üzerinde bu süreçlerin etkisi büyüktür.

Gelişimsel açıdan üstbilişe bakıldığında, çocukların sanıldığından daha fazla üstbilişsel becerilere sahip olduğu görülmektedir. Erken çocukluk döneminde üstbilişsel izleme ve üstbilişsel kontrol yapabildiklerini gösteren çalışmalar mevcuttur (Örn. Cherney, 2003, Marazita ve Merriman, 2004). Çocukların üç yaşından itibaren bildikleri ve bilmedikleri şeyler hakkında fikirleri olduğu belirtilmiştir. İzleme becerilerinin ise üç-beş yaş arasında gelişmeye başladığı, bilme hissi ve güven kararları sorularına performansları ile uyumlu cevaplar verdikleri görülmüştür. Üstbilişsel kontrolün ise okul öncesi dönemde görüldüğü belirtilmektedir. İzleme sonrası güvenilir kaynaklardan bilgi almaya çalışarak hem bilgilerini hem de anlamalarını arttırmaya çalışmaları bunun işareti olarak gösterilmektedir (Lyons ve Ghetti, 2010). İlk çocukluk döneminde başlayan üstbilişsel becerilerdeki gelişmeler orta ve geç çocukluk süresince artmaktadır. Bir çalışmada 8-14 yaş arası çocukların bilme hissi kararları araştırılmış ve yaş arttıkça bildiğini bilme düzeyinin arttığı ve bilmediğini bilmeme düzeyinin azaldığı bulunmuştur (Yalçın ve Karakaş, 2008). Üstbilişsel becerilerdeki gelişmelerin 15 yaş itibari ile son halini aldığı ve genelleştiği de belirtilmektedir (Veenman ve Spaans, 2005). Yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerine ait yapılan çalışmalarda genel

olarak genç yetişkinler ve ileri yaş yetişkinler karşılaştırılmaktadır. Çalışma sonuçları genç yetişkinler lehine sonuçlanmaktadır. Bu bulgular yaşlanma sonucu ortaya çıkan bellekteki kazanım ve geri getirme işlemlerinde meydana gelen sorunlar ile açıklanmaktadır (Karakelle, 2016).

Üstbilişsel kararların ölçümünde öz-değerlendirme ölçekleri kullanıldığında sosyal-bilişsel işlemlerde (örn. Duyguları tanıma ve tanımlama) insanların yetersiz üstbilişe sahip oldukları bulunmuşken (Ickes, 1993), ölçek yerine çeşitli sosyal-bilişsel görevler kullanıldığında insanların üstbilişsel bilgiye sahip oldukları ve bir şeyi bilip bilmediklerinin farkında oldukları bulunmuştur (Örn. Realo ve ark., 2003; Kelly ve Metcalfe, 2011). Ayrıca, Realo ve arkadaşları (2003) çalışmalarında, üstbilişsel karar alma becerilerinin kişinin bir parçası olduğunu, zihin okuma davranışının ise zihinsel becerilerle ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Bu doğrultuda mevcut çalışmada ölçek yerine sosyal-bilişsel bir görev kullanılmış ve katılımcıların üstbilişsel kararları ve asıl performanslarının tutarlı olup olmadığı ölçülmüştür. Bilişsel görevler ise genelde eğitim alanındaki çalışmalarda kullanılan üstbilişsel kararları ölçme yöntemidir. Mevcut çalışmaya bilişsel görevler de dahil edilmiş ve katılımcıların sosyal-bilişsel ve bilişsel işlemlerdeki karar isabetlerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Şu ana kadar ki literatür taramalarında iki farklı görevin aynı çalışmada kullanıldığı görülmemiştir. Bu da mevcut çalışmayı diğerlerinden ayıran önemli bir noktadır.

Diğerlerini nasıl görüp yorumladığımız konusunda ise mentalizasyon (mentalization) kavramı önem kazanmaktadır. Literatürde zihin okuma ve Zihin Kuramı için şemsiye terim olarak da kullanılabilen mentalizasyon terimi, en basit şekli ile karşı tarafın duygu, düşünce ve davranışlarını nasıl okuduğumuzdur. Fonagy ve Bateman'a (2008) göre mentalizasyon, sübjektif durumlar ve zihinsel süreçler açısından kendimiz ve diğerleri hakkında açık ve örtük anlamlar çıkartmaktır. İnsanların davranışlarını duygu, düşünce, istek ve arzuları açısından açıklamak önemli bir gelişimsel başarıdır. Sonradan edindiğimiz mentalizasyon becerisi iki yönlü sosyal bir süreçtir ve diğerleri ile etkileşim içerisinde gelişir (Fonagy ve Bateman, 2008). Mentalizasyon becerisindeki yetersizlikler karşılıklı ilişkilerde sorunlara yol açabilmektedir.

Hem üstbiliş hem de mentalizasyon becerilerini kişinin kendisini ve diğerlerini daha iyi anlama ve değerlendirme yönünde kullanacağını varsaysak da olumsuz yönde de kullanılabildikleri bilinmektedir. Bu süreçlerin psikopatolojiye sahip

kişilerde bozulmuş olduğu çalışmalarla gösterilmiştir (Örn. Dimaggio ve Lysaker, 2010; Dimaggio ve ark., 2014; Semerari ve ark., 2003). Tanılanmış bir patolojisi olmayan fakat olumsuz kişilik eğilimleri olarak isimlendirilen Karanlık Üçlü kişilik özelliklerine sahip kişiler son yıllarda oldukça fazla çalışılmaktadır. Karanlık Üçlü, Makyavelizm, klinik olmayan psikopati ve narsisizmden oluşmakta ve bir kişilik örüntüsü olarak tanımlanmaktadır. Sosyal olarak istenmeyen özelliklere sahip olan Karanlık Üçlü kişilik özelliklerine sahip bireylerin en temel ortak özellikleri ise insan ilişkilerinde manipülasyon yapmaya, diğer kişileri sömürmeye, bencil davranmaya ve empatiden yoksun davranmaya eğilimli olmalarıdır. Son yıllarda oldukça sık çalışılan Karanlık Üçlü ile üstbiliş ve mentalizasyon arasındaki doğrudan ilişkilere bakan çalışmalar henüz mevcut değildir. Daha çok Karanlık Üçlü ile sosyal zekâ, duyguları fark etme, anlama ve empati ile ilgili çalışmalara literatürde sıkça rastlanmaktadır. Literatürde devam eden tartışma, Karanlık Üçlü'nün üstbiliş ve mentalizasyon becerilerinin yeterli olup olmadığının ve diğerlerini manipüle etmek için iddia edildiği gibi karanlık bir zekaya sahip olup olmadıklarının anlaşılması şeklindedir. Yapılan çalışma sonuçları tutarsızlıklar göstermektedir. Kimi çalışmalarda Karanlık Üçlü diğerlerine oranla bilişsel ve sosyal-bilişsel görevlerde daha başarılı iken (Davis ve Nichols, 2016), diğer çalışmalarda yetersiz (Jonason ve Krause, 2013) bulunmaktadır. Tartışmaların geçmişinin yeni olduğu göz önüne alındığında henüz kesin sonuçlara varılamaması anlaşılabilir bir durumdur.

Bu çerçevede mevcut çalışmada hem sosyal-bilişsel ve hem de bilişsel işlevlerde üst bilişsel karar isabeti yetişkin gruplarda gelişimsel olarak inceleneceği gibi, karanlık üçlü kişilik özelliklerine sahip olan ve olmayan kişilerin her iki işlevdeki üst bilişsel süreçleri karşılaştırılacaktır. Bu şekilde farklı görev türlerinde (sosyal-bilişsel ve bilişsel) kişilerin üst bilişsel karar isabetleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar incelenmiş olacaktır. Aynı zamanda mevcut tartışmalar ışığında, Karanlık Üçlü kişilik özelliklerinin üst bilişsel kararlar ile bağlantıları da araştırılacaktır.

Araştırmanın hipotezleri ise şu şekilde belirlenmiştir:

1. Katılımcıların üstbilişsel karar isabeti puanları, yaş gruplarına göre genç ve orta yetişkin grubu lehine, ileri yetişkin grubu aleyhine anlamlı düzeyde farklılaşacaktır.

2. Katılımcıların mentalizasyon beceri puanları, yaş gruplarına göre genç ve orta yetişkin grubu lehine, ileri yetişkin grubu aleyhine anlamlı düzeyde farklılaşacaktır.
3. Karanlık Üçlü’de yüksek puan alan katılımcıların mentalizasyon beceri puanları, Karanlık Üçlü’de düşük puan alan katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olacaktır.
4. Karanlık Üçlü’de yüksek puan alan katılımcıların, üstbilişsel karar isabeti puanları Karanlık Üçlü’de düşük puan alan katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha düşük olacaktır.
5. Hem sosyal-bilişsel hem de bilişsel işlemlerdeki ileriye ve geriye dönük üstbilişsel karar tahminlerinde, “yüksek güvenli” grup, “güvenli” (gerçekçi) ve “düşük güvenli” gruba göre en yüksek Karanlık Üçlü ortalamasına sahip olurken, güvenli grup en düşük ortalamaya sahip olacaktır.
6. “Yüksek güvenli” grubun mentalizasyon ortalama puanı, “güvenli” ve “düşük güvenli” gruplara göre düşük olurken, en yüksek mentalizasyon puan ortalaması güvenli gruba ait olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÜSTBİLİŞ, MENTALİZASYON VE KARANLIK ÜÇLÜ ARASINDAKİ BAĞLANTILAR

1.1. ÜSTBİLİŞ (METACOGNITION)

1.1.1. Üstbilişin Tanımı

İlk kez Flavell (1979) tarafından ortaya atılan üstbiliş (metacognition) terimi Nelson'a (1999) göre kişinin kendi bilişleri hakkındaki biliştir. Flavell'e (1979) göre ise kişinin kendi bilişsel süreçleri ve stratejileri hakkındaki değerlendirme ve farkındalığıdır. Larkin (2006) üstbilişi üst düzey düşünme yani düşünme hakkında düşünme olarak tanımlarken, Karakelle (2016), "Kendi zihnimizdeki düşünceleri ve olup biten bilişsel etkinlikleri izlememiz, denetlememiz, düzenlememiz ve değerlendirmemiz ancak bunlara yukarıdan veya dışarıdan bakabilen daha üst seviyeli bir sistemle mümkündür. İşte bu sistem "üst biliş" olarak isimlendirilmektedir." der. Biliş, algılama, hatırlama, tanıma, çıkarım yapma ve problem çözme gibi zihinsel süreçleri içerirken, üstbiliş ise bu süreçleri izleyip, değerlendirerek üzerinde düşünmeyi içerir.

Üstbiliş hakkındaki araştırmalar bilişsel psikoloji alanında Hart (1965) ve gelişimsel psikoloji alanında Flavell'in (1979) çalışmaları ile başlamıştır. Flavell'in bellek hakkındaki çalışmaları sonucu ortaya attığı üstbellek (metamemory) terimi daha sonra genişletilerek üstbiliş halini almıştır (Perfect ve Schwartz, 2002). Genel olarak üstbiliş tanımları birbirine yakın olsa da üstbilişi açıklayan farklı modeller vardır. Bunların belli başlıcaları olan Flavell, Brown ve Narens'in modelleri daha detaylı olarak açıklanacaktır.

1.1.2. Üstbiliş Modelleri

1.1.2.1. Flavell'in Üstbiliş Modeli

Flavell (1979) modelinde dört tip sürecin etkileşiminden söz eder. Bunlar üstbilişsel bilgi, üstbilişsel deneyimler, hedefler (görevler) ve eylemlerdir (stratejiler). *Üstbilişsel bilgi*, bilişsel varlıklar olarak kişilerin bilişsel görev, amaç, eylem ve deneyimler hakkındaki depoladığı dünya bilgisidir. Farklı görevlerdeki deneyim ve alıştırma ile zaman içinde biriken üstbilişsel bilgi bilinçdışında bilişi etkileyebilir.

Üstbilişsel deneyimler, her türlü bilişsel ve duygusal deneyimi ifade eder. Yüksek dikkat ve bilinçlilik gerektiren durumlarda oluştuğu belirtilir. Üstbilişsel deneyimler, bilişsel amaç ve görevler, üstbilişsel bilgi, bilişsel eylem ve stratejiler üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Şöyle ki, sizi yeni amaçlar bulmaya ve eskileri gözden geçirmeye yönlendirir; yenilerini ekleyerek, bazılarını silerek ve revize ederek üstbilişsel bilgiyi etkiler. Son olarak da bilişsel veya üstbilişsel amaçlar için stratejileri aktive eder. *Hedefler* bilişsel yapının amaçlarıdır ve *eylemler* ise hedefleri elde etmek için kullanılan biliş ve davranışlardır. Flavell (1979), üstbilişsel bilgiyi üç ana kategoriye ayırır; kişi, görev ve strateji. *Kişi kategorisi*, bilişsel işleyici olarak kendimiz ve diğerleri hakkındaki her şeyi kapsar. Kişinin kendi içindeki farklılıkları ve kişilerarası farklılıkları içerir. Her insan farklı düşünür ve düşünme hakkında farklı kanılara sahiptir (Larkin, 2006). *Görev kategorisi*, bilişsel bir girişim sırasında elde olan tüm bilgidir. Görev hakkındaki malumatımızdır; daha önceki görevlere benziyor mu, görevle ilgili tüm bilgilere sahip miyim vb. (Larkin, 2006). Bunlar çok ya da az, tanıdık ya da tanımadık, iyi ya da kötü organize edilmiş, ilgi çekici ya da sıkıcı ve güven veren ya da vermeyen bilgiler olabilir. Son olarak *strateji kategorisi* ise hangi görevlerin hangi stratejilerle daha etkili bir şekilde başarılacağı malumatıdır. Doğrudan görevi gerçekleştirmeye odaklanmış bilişsel stratejilerden farklı olarak üstbilişsel stratejiler, görev hakkındaki süreci izlemeye yönlendirilir ve ilerleme kaydedebilmek için görev hakkında düşünmek için yeni strateji ve yollar sağlar (Larkin, 2006).

1.1.2.2. Brown'un Üstbiliş Modeli

Brown'a göre üstbiliş, aktif bilişin çeşitli yönleridir. Biliş alanındaki bilgi ve kontrol olarak tanımladığı üstbilişi iki temel kategoriye ayırır; biliş hakkındaki bilgi ve bilişin düzenlenmesi. Üstbilişin bu iki şekli birbiriyle yakından ilgilidir ve her biri diğerini tekrarlı şekilde besler. Bununla beraber her ikisi de farklı köklere sahiptir. *Biliş hakkındaki bilgi*, kişinin kendi bilişsel işlemlerine ve bunları diğerlerine yansıtmasına bilinçli bir erişim içerir. Bu düşünme alanı hakkında bildirimsel (declarative) bilgi formundadır. Geç gelişen bildirimsel bilgi göreceli olarak sabit, beyan edilebilir ve hatalı olabilir. Bu sebeple kişinin biliş hakkında bazı bildikleri doğru olmayabilir.

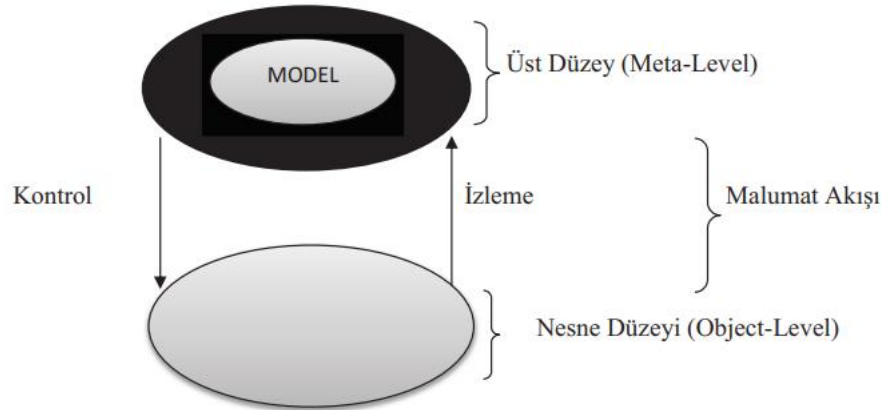
Bilişin düzenlenmesi ise ön planlama, planlama, ön eylem, eylem, izleme ve kontrol gibi süreçleri kapsar. Üstbilişsel stratejiler, sorunu ele almadan önce yapılan *planlama*, öğrenme sırasında yapılan *izleme* ve çıktıların *kontrolünü* kapsar (Brown ve Palmscar, 1982). Bu işlemler ise değişken, beyan edilemeyebilen ve yaştan

bağımsız, genel olarak görev ve duruma bağlıdır (Brown ve diğerleri, 1982). Üstbilişsel bilgi öğrenme sırasında edinilen bilgiler iken, üstbilişsel stratejiler öğrenmeyi yönetip, düzenleyip, yönlendirdikleri genel becerilerdir (Wenden, 1998).

1.1.2.3. Nelson ve Narens'in Üstbiliş Modeli

Nelson ve Narens izleme ve kontrol teorileri hakkındaki çalışmaları ile üstbiliş hakkında mevcut olan neredeyse tüm araştırmaları birleştirmektedir. Oluşturdukları teori üstbiliş uygulamaları için de etkili bir model olmuştur. Teori, temel olarak izleme ve kontrol olmak üzere iki üstbilişsel süreç üzerinde odaklanmaktadır (Schwartz ve Perfect, 2002). Nelson ve Narens (1996) üstbilişsel sistemi, üst-düzey (meta-level) ve nesne-düzeyi (object-level) olmak üzere birbiri ile ilişkili iki düzey üzerinden açıklar. Üst-düzey, nesne-düzeyinin bir modelini içerir. Sistemin bir diğer önemli özelliği de malumatın akış yönüdür. Bu yön, izleme ve kontrol olarak adlandırılan iki ayrı işlevin de ayrımını yapar (Şekil 1).

Şekil 1. Nelson ve Narens (1990) Tarafından Ortaya Konan Üstbiliş (Üst Düzey) ve Biliş (Nesne Düzeyi) İlişkin Model

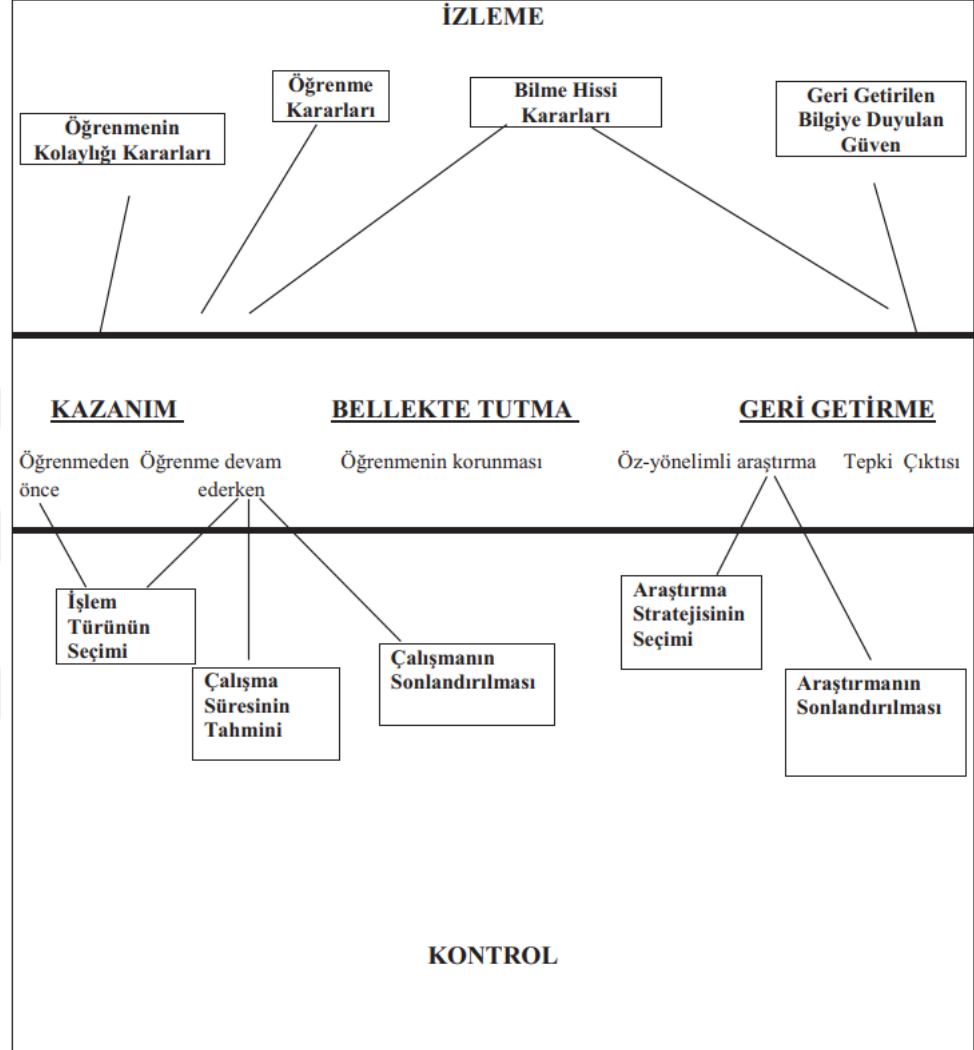

Kaynak: Nelson, T. O. ve Narens, L. (1996). "Why Investigate Metacognition" içinde J. Metcalfe, A. P. Shimamura (Eds.), Metacognition: Knowing About Knowing, Cambridge, The MIT Press, s. 1-25 aktaran Karslı, 2015.

Bu üstbilişsel sisteme göre *kontrol* aşamasında üst-düzey, nesne-düzeyinde değişiklik yapar. Fakat tersi geçerli değildir. Üst-düzeyden nesne-düzeyine doğru gerçekleşen malumat akışı nesne-düzeyini üç farklı şekilde değiştirebilir; bir eylem başlatabilir, eyleme devam edebilir, eylemi sona erdirebilir. Bununla beraber nesne-düzeyinden gelecek olan malumat için izleme aşamasına ihtiyaç vardır. *İzleme*

aşamasında ise üst-düzey, nesne-düzeyi tarafından bilgilendirilir. Böylelikle üst-düzey modelinin durumunu değiştirir. Ancak bunun tersi geçerli değildir. İzleme sırasında, üst-düzey, nesne-düzeyi hakkındaki bilgiyi kullanır. Bu bilgi üst-düzey modelinin nesne-düzeyinde neler olduğu hakkında güncellenmesi içindir (Nelson ve Narens, 1990'dan akt. Nelson ve Narens, 1996). Üstbilişsel izleme, kişinin kendi bilişsel süreçlerini gözlemleme, yansıtma ve deneyimlemesine izin veren bir süreçtir. Böylece izleme kişiyi amacına uygun bilişsel süreçler hakkında bilgilendirir ve örneğin okuduğunu anladığına ya da matematik problemini çözdüğüne hükmeder. Üstbilişsel izleme, ileriye dönük, geriye dönük ve eş zamanlı olmak üzere üç farklı düzeyde gerçekleşebilir. İleriye dönük izleme ise kendi içinde üç farklı kategoriye ayrılır; öğrenmenin kolaylığı kararları, öğrenme kararları ve bilme hissi kararları. *Öğrenmenin kolaylığı kararları*, kazanım sırasında gerçekleşir. Bunlar öğrenmenin kolay ya da zor olduğu ile ilgilidir, büyük ölçüde çıkarımsaldır ve henüz öğrenilmemiş öğelerle ilgilidir. *Öğrenme kararları*, kazanım sırasında ya da sonrasında gerçekleşir. Yapılacak olan testte hatırlanacak olan öğelerin tahmini ile ilgilidir. Son olarak *bilme hissi kararları* ise, yine kazanım sırasında ya da sonrasında gerçekleşir ve hatırlanamayan öğelerin bellekte tutma testinde bilinip bilinmeyeceğine dair kararlardır. Öğrenmenin kolaylığı kararları, öğrenme kararları ve bilme hissi kararları birbiri ile yüksek düzeyde ilişkilidir. Üstbilişsel kontrol ise izleme sürecinin çıktılarına göre verilen bilinçli ve bilinçsiz kararlardır. Böylelikle kişi okuduğunu anlamadığını düşünürse çalışmaya devam edip tekrar okumaya karar verebilir (Schwartz ve Perfect, 2002). Bunlar Şekil 2'de ve onlara karşılık gelen tanımlamalar Tablo 1'de sunulmuştur.

Şekil 2. İzleme Kararları ve Kontrol Süreçleri ile Onların Öğrenmenin Üç Aşamasıyla İlişkileri

Kaynak: Nelson, T. O. ve Narens, L. (1996). "Why Investigate Metacognition" İçinde J. Metcalfe, A. P. Shimamura (Eds.), Metacognition: Knowing About Knowing, Cambridge, The MIT Press, s. 1-25; aktaran Karslı, 2015.

Tablo 1. Üstbilişsel kararlar ve kontrol süreçlerinin adları ve genel tanımlamaları

Üstbilişsel Kararlar	Tanım
Öğrenmenin kolaylığı kararları	Verilen herhangi bir maddeyi öğrenmenin ne kadar kolay ya da zor olacağına dair kararlar
Öğrenme kararları	• Gelecekteki bir testte son çalışılan maddelerin hatırlanabilirliğine dair kararlar • Ani öğrenme kararları: Bir maddeyi öğrendikten hemen sonra yapılır. • Gecikmeli öğrenme kararları: Bir maddeyi öğrendikten sonra yapılır.
Bilme hissi kararları	Gelecekteki bir testte şu anda hatırlanamayan yanıtları tanımaya dair kararlar
Kaynak izleme kararları	Belirli bir bellek kaynağına yönelik bir ölçüt testi esnasında verilen kararlar
Geri getirilen yanıtlara duyulan güven	Bir testteki yanıtın doğruluğuna ilişkin kararlar (sıklıkla geriye dönük güven kararları olarak nitelenir).
Kontrol süreçleri	
İşleme türünün seçimi	Bir maddeyi belleğe iliştiyorken kullanılan seçim stratejileri
İtem seçimi	Gelecek olan bir test bakımından bir maddenin çalışılıp çalışılmayacağına dair karar
Çalışmanın sona erdirilmesi	Hali hazırda çalışılan maddenin çalışılmasını durdurma kararı
Arama stratejisinin seçimi	Bir test esnasında bir tepki ortaya koymak için belli bir strateji seçmek
Aramanın sona erdirilmesi	Bellekten uygun bir tepkinin aranmasının sona erdirilmesine yönelik karar

Kaynak: Nelson, T. O. ve Narens, L. (1996). "Why Investigate Metacognition" İçinde J. Metcalfe, A. P. Shimamura (Eds.), Metacognition: Knowing About Knowing, Cambridge, The MIT Press, s. 1-25; aktaran Karslı, 2015.

Mevcut çalışmada üstbilişsel beceriler, ileriye dönük öğrenme kararı (judgement of learning) ve geriye dönük güven kararı (confidence judgement) ile ölçülmüştür. İleriye dönük üstbilişsel izlemenin bir alt kategorisi olan öğrenme kararları, kazanım sırasında veya hemen sonrasında oluşan ve kısa bir süre önce çalışılmış malzemeye dair gelecekteki test performansı hakkındaki tahminlerdir. Geriye dönük üstbilişsel izleme olan güven kararı ise kişinin kendi performansına dair algısı ve objektif becerisi arasındaki ilişkidir (Nelson ve Narens, 1996). Tipik öğrenme kararı ölçümü, bilişsel işlemlerde ve genel olarak kelime-sayı ya da kelime-kelime çiftlerinin çalışılması ile yapılmaktadır. Mevcut çalışmada ise bu bilişsel işlemlere ek olarak sosyal-bilişsel işlemlerde öğrenme ve güven kararı ölçümü de yapılmıştır. Böylelikle, üstbilişsel becerilerin sadece bilişsel süreçlerin izlenmesinde değil, sosyal-bilişsel işlemlerdeki izleme sürecinde de ölçülmesi amaçlanmıştır. Böylelikle farklı mekanizmalarda üstbilişsel izleme süreci açısından fark olup olmadığı görülebilecektir.

Öğrenme kararları genellikle bellek çalışmalarında kişilerin öğrenmeleri hakkındaki üstbilişsel kanılarını değerlendirmek için kullanılır. Üstbilişsel bir değerlendirme olan öğrenme kararları, kişilerin çalışılmış malzemeyi hatırlayacak olma olasılıklarını belirtmelerini içerir (Double, 2017). Çalışılan malzemenin çeşidi ve deneme yapılmasının (Rhodes, 2016), zorluğu ve uzunluğunun (örn: Tauber ve Rhodes, 2010; Undorf ve Erdfelder, 2013) alınan üstbilişsel kararları etkilediği söylenmektedir. Özellikle duygusal içerikli malzemeyi hatırlamakta kişilerin daha güvenli olduğu da belirtilmektedir (Rhodes, 2016).

Kişilerin üstbilişsel karar isabetlerini etkileyen faktörler düşünüldüğünde kişilik ve psikolojik faktörlerin önemi son yıllarda gündeme gelmektedir. Üstbiliş ve kişilik arasındaki ilişkileri çalışan çalışmalar artış göstermektedir (örn: Buratti, Allwood ve Kleitman, 2013; Bruin ve ark., 2017; Tiwari, 2011). Kişilik ve bilişsel stiller, öğrenme kararlarını etkileyen unsurlar arasında gösterilmektedir. Örneğin optimizm (Bruin ve ark., 2017), dışa dönüklük ve narsisizm (Buratti, Allwood ve Kleitman, 2013) ile üstbilişsel kararlarda yüksek güvenli olma arasında olumlu yönde ilişkiler bulunmuştur. Bu sebeple mevcut çalışmada bir kişilik profili olan Karanlık Üçlü ve üstbilişsel karar isabetleri irdelenmiştir.

1.1.3. Üstbiliş ve Karanlık Üçlü Arasındaki İlişki

Kişilik, çeşitli bilişsel süreçlerle etkileşime geçmekte ve görevleri nasıl gerçekleştirdiğimizi etkilemektedir. Kişilik yapısı bilişsel yeterliliklerde fark yaratmaktadır (Tiwari, 2011). Üstbiliş ve kişilik arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar henüz yeni olmakla beraber, bu ilişkiyi irdeledikleri çalışmalarında Kelly ve Donaldson (2016) kişiliğin üstbilişin ifade edilmesi ve/veya kullanılmasında bir filtre/sınırlama olarak kullanıldığını belirtmiştir. Özellikle vicdanlı olma (conscientiousness) ve üstbiliş arasında anlamlı bir ilişki bulunan çalışmada, üstbilişin oynadığı rolün kişiliğe göre değiştiği, örneğin vicdanlı olma özelliği arttığında üstbilişin de yüksek düzeyde işlevsellik gösterdiği bulunmuştur. Buradaki önemli soru kişilik ve üstbilişin nasıl bir etkileşime geçtiğidir. Bazı kişilik özelliklerine sahip kişilerde üstbilişsel davranışlar otomatik ve bilinçsizce gerçekleşirken diğerlerinde aktif bir çaba ve bilinçlilikle mi çalışmaktadır? Kelly ve Donaldson (2016) üstbiliş kişilik etkileşimini anlamak için üstbilişin bilgi ve düzenleme işlevlerine odaklanmak gerektiğini belirtir. Benzer şekilde, başka bir çalışmada da üstbilişel farkındalık ile deneyime açıklık ve uyumluluk (agreeableness) arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Öztürk, 2020). Fayyaz and Kamal (2011) ise nevroz ve üstbilişsel beceriler arasında olumsuz yönde bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Bir başka çalışmada ise kişiliğin üstbilişsel farkındalığın önemli bir yordayıcısı olduğu; kişilik özellikleri ve üstbilişsel farkındalık arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (Öz, 2016). Bu çalışma sonuçlarından da anlaşılabileceği üzere kişilik özellikleri ve üstbiliş arasında ilişki olduğu görülmektedir. Bu ilişkinin daha iyi anlaşılabilmesi açısından farklı kişilik profilleri ile çalışılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bir kişilik profili olan Karanlık Üçlü ve üstbiliş arasındaki ilişkiyi araştıran doğrudan çalışmalar henüz bulunmamakla birlikte Karanlık Üçlü ve diğer kişilik özellikleri arasındaki bağları araştıran çalışmalar literatürde yer almaktadır. Bu çalışmalara göre Karanlık Üçlü profiline sahip kişilerin düşük uyumluluk, düşük vicdanlı olma (conscientiousness) ve yüksek nevroz ile anlamlı ilişkilere sahip olduğu belirtilmektedir (Lyons, 2019). Bu sonuçlardan yola çıkılarak Karanlık Üçlü ve üstbiliş becerileri arasında da ilişki olabileceği düşünülmüş ve mevcut çalışmada Karanlık Üçlü ile üstbiliş arasındaki doğrudan ilişki incelenmiştir.

Karanlık Üçlü'nün üstbiliş ile doğrudan olmasa da kendisine ait duygu ve düşüncelerini anlamaya yönelik farklı değişkenlerle yapılan çalışmalar literatürde yer almaktadır. Karanlık Üçlü'nün duyguları tanıma, tanımlama, anlama ve empati

yoksunluğu gibi duygusal eksiklikler ile ilişkilendirildiği bilinmektedir (Jonason ve Krause, 2013). Bunun sebebi olarak da kendi iç dünyalarını düşünmeye vakit ayırmak yerine amaçlarına ulaşmak için dış dünyaya daha çok odaklanmaları gösterilmektedir. Sıkça çalışılan kavramlardan biri, aleksitimi, yani duygu körlüğüdür. Kişinin kendi duygularını tanıma, tanımlama ve anlama güçlüğü olarak bilinen aleksitimi, Karanlık Üçlü'nün bir mizaç özelliği olarak belirtilmektedir. Evrimsel açıdan bakıldığında, aleksitimi sayesinde Karanlık Üçlü'nün insanları sömürmelerinin daha kolay olacağı ifade edilmektedir. İtalya'da 799 yetişkin ile yapılan bir çalışmada Karanlık Üçlü'nün aleksitimi ile pozitif fakat Zihin Kuramı (Theory of Mind) ile negatif korelasyona sahip olduğu bulunmuştur. Özellikle duyguları tanıma ve duygulara düşük tepki vermenin Karanlık Üçlü'nün yordayıcıları olduğu da belirtilmiştir (Schimmenti ve ark., 2019).

Bir başka değişken olan duygusal zekâ ve Karanlık Üçlü arasındaki ilişkiyi araştıran oldukça fazla çalışma olmakla beraber sonuçlar tutarsızlık göstermektedir. Duygusal zekâ, kişinin kendisinden ve diğerlerinden gelen sosyal ve duygusal malumatı alıp, çözümleyip, yorumladıktan sonra da karşı tarafa uygun şekilde iletebilmesini içerir (Walker ve ark., 2021). Yapılan çalışma sonuçlarına göre Karanlık Üçlü, genel olarak düşük duygusal zekâ ile ilişkilendirilmektedir. 540 yetişkin ile yapılan çalışmada özellikle psikopatik ve narsistik kişilerde duygusal zekanın düşük olduğu bulunmuştur (Jauk ve ark., 2016). Yapılan bir meta-analiz çalışmasında 38 çalışma incelenmiş ve sonuç olarak özellikle Makyavelist ve psikopatik kişilerin duygusal zekâ ile negatif ilişkisi bulunurken narsistik kişiler ile ilişkisi bulunamamıştır (Miao ve ark., 2019). Literatürdeki tutarsız sonuçlara karşı yapılan bir derleme çalışmasının sonuçlarına göre de yetişkinlerle yapılan 48 çalışma değerlendirilmiş ve yine Karanlık Üçlü ve duygusal zekâ ile negatif ilişkiler rapor edilmiştir (Walker ve ark., 2021).

Tüm bu çalışmaların yanında, Karanlık Üçlü'nün manipülatif doğasına uygun olarak, duygusal zekada sorun yaşamadıkları fakat bunu kötücül yönde kullandıklarına dair çalışmalar da mevcuttur (örn. Nagler ve ark., 2014; Hyde, 2020). Karanlık zekâ (dark intelligence) olarak adlandırılan bu kavram, sosyal ve duygusal zekanın, kendi amaçlarına ulaşabilmek için diğerlerini duygusal olarak manipüle etmek yönünde kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Nagler ve ark., 2014). Karanlık Üçlü ve duygusal manipülasyon taktiklerini araştıran bir çalışmada 594 yetişkin yer almaktadır. Çalışma sonuçları Karanlık Üçlü'nün, diğerlerinin duygularının ne olduğunu duygusal açıdan anlamasa da bilişsel açıdan farkında oldukları ve bunu

kendi lehlerine olacak şekilde başkalarının duygularını etkilemek ve onları manipüle etmek için kullandıklarını göstermektedir (Nagler ve ark., 2014). Benzer şekilde 765 yetişkin ile yapılan bir çalışmada iyi düzeyde duygusal zekâ becerilerinin iş hayatında istenmeyen manipülatif davranışları kolaylaştırdığı bulunmuştur (Hyde, 2020). Bu sonuçların aksine Karanlık Üçlü'nün şeytani bir zekaya sahip olmadığını gösteren çalışmalar da mevcuttur. Yapılan bir meta-analizde genel zihinsel beceriler ve Karanlık Üçlü ilişkisine bakılmış ve 48 çalışma incelenmiştir. Sonuçlar, Karanlık Üçlü'nün genel anlamda daha zeki olup diğerlerini manipüle etmediklerini göstermektedir (O'Boyle ve ark., 2013). Hem literatürde yer alan bu tutarsız sonuçlara istinaden hem de Karanlık Üçlü ve üstbilis arasındaki doğrudan ilişkilere bakan çalışmalar olmaması sebebi ile mevcut araştırmada Karanlık Üçlü ve üstbilis arasındaki ilişkiye bakılacaktır. Karanlık Üçlü'nün karşı tarafı manipüle etme eğilimleri sebebi ile daha çok diğerlerini nasıl okudukları üzerine çalışılmış fakat kendi zihinsel süreçlerini değerlendirmeleri üzerine dolaylı değişkenlerle çalışılmıştır. Ayrıca, kişilik bozuklukları ve patolojiye sahip kişilerde üstbilis oldukça çalışılmış ve bu kişilerin üstbilisel işlevsizlikleri olduğu bulunmuştur (Örn. Dimaggio ve Attina, 2012; Dimaggio ve ark., 2007; Semerari ve ark., 2003; Semerari ve ark., 2014; Dimaggio ve ark., 2014). Patolojiden ince çizgilerle ayrılan Karanlık Üçlü'de de üstbilis becerilerinin yetersiz olup olmadığı yönünde soru işaretleri yer almaktadır. Özellikle narsisizm, sınırda kişilik bozukluğu, şizofreni, depresyon ve kaygı bozuklukları ile ilgili çalışmalar literatürde çokça bulunmaktadır. Bunun yanında klinik olmayan psikopati, Makyavellizm ve narsizm ile ilgili çalışmalara henüz rastlanmamıştır. Bu sebeple narsistik kişilik bozukluğu (NKB) ve üstbilis ile ilgili yapılmış olan çalışmalar fikir vermesi açısından aşağıda incelenmiştir.

Dimaggio ve arkadaşlarına (2014) göre NKB olan kişiler yetersiz üstbilisel becerilere sahiptir. NKB olan kişiler kendi ve diğerlerine ait zihinsel süreçlere erişim sağlamakta zorluk yaşarlar ve temel üstbilisel sorunları, içsel durumları ile bunlara neyin sebep olduğunu ilişkilendirememeleridir. Hatırlatıldığında dahi kendi zihinsel durumlarına yansıtma yapamazlar (Dimaggio ve ark., 2007). Narsistik kişilerin ana özelliklerinden birinin üstbilisel becerilerde sorunları olduğu ve en önemlisi Ayırma işlevinde yetersiz oldukları, duygusal tepkilerini neyin harekete geçirdiğinin farkında olmadıkları ve duygu dillerinin yetersiz olduğu da bulunan sonuçlar arasındadır (Dimaggio ve Attina, 2012).

Dimaggio, Lysaker (2010) ile Semerari ve arkadaşlarına (2003) göre üstbiliş, gündelik hayat görevlerini yönetmek, içsel zihinsel süreçleri ve kişilerarası ilişkileri düzenlemek için gereken zihinsel süreçleri anlama ve yansıtma becerileridir. Böylelikle hem kendimizin hem de diğerlerinin zihinsel süreçlerini idrak edebiliriz. Üstbiliş ve alt ölçümleri için geliştirdikleri ölçüm aracı olan Üstbilişsel Değerlendirme Görüşmesi (Metacognitive Assessment Interview) İzleme (Monitoring), Ayırma (Differentiation), Bütünleştirme (Integration) ve Desantrasyon (Decentration) alt ölçeklerini içermektedir. *İzleme*, kişinin duygu, düşünce ve motivasyonları gibi içsel durumlarını tanıma becerisidir. *Ayırma*, kişinin kendi zihinsel durumlarının farkında olması ve fantezi ile gerçekliği ayırma becerisidir. *Bütünleştirme*, çeşitli zihinsel durumlara yansıtma yapabilme, onları hiyerarşi ve ilgililiğe göre ayırabilme becerisidir. Yani, kendi içsel durumları ile olayları doğru birleştirme becerisidir. Son olarak *Desantrasyon* ise diğerlerinin zihinsel süreçleri hakkında makul çıkarımlar yapabilme becerisidir ve bir ölçüde Zihin Kuramı ile örtüşmektedir (Semerari ve ark., 2014). Semerari ve arkadaşları (2003) tarafından yapılan bir çalışmada NKB olan kişilerin izleme becerilerinde ve zihinsel durumları tanımlamakta sorunlar yaşadıkları bulunmuştur. Benzer şekilde Dimaggio ve arkadaşları (2007) tarafından yapılan bir çalışmada NKB olan kişilerin üstbilişsel işlevlerinde bozukluklar olduğu, kendi zihinsel süreçlerine yansıtma yapamadıkları, özellikle İzleme ve Bütünleştirme işlevlerinde sorunlar yaşadıkları bulunmuştur. Bu araştırma sonuçlarına istinaden klinik düzeyde olmasa da patolojik halleri ile ortak bazı özelliklere sahip narsisizm, psikopati ve makyavelizimi içeren Karanlık Üçlü'de üstbiliş becerileri açısından nasıl bir sonuç alınacağı mevcut araştırmaya konu olmuştur.

1.1. MENTALİZASYON (MENTALIZING/ZİHİNSELLEŞTİRME)

Mentalizasyon, empati, farkındalık ve Zihin Kuramı gibi farklı sosyal biliş kavramlarını içeren bir şemsiye terimdir ve karşı tarafı fiziksel özelliklere (örn., mimikler, duruş vb.) göre değerlendirmeyi içeren diğerlerini okuma sürecidir. Empati duygusal mentalizasyon ile ilgiliyken, Zihin Kuramı da bilişsel kısmı ile ilgilidir ve her ikisi de diğerleri için yapılan mentalizasyondur. Fonagy ve Bateman'a (2008) göre mentalizasyon (mentalization), sübjektif durumlar ve zihinsel süreçler açısından kendimiz ve diğerleri hakkında açık ve örtük anlamlar çıkartmaktır. İnsanların davranışlarını duygu, düşünce ve isteklerine göre

anlamak önemli bir gelişimsel başarıdır. Luyten ve Fonagy'e (2015) göre de mentalizasyon kendimizi ve diğerlerini duygu, istek, arzu, tutum ve amaçlar gibi niyetel zihinsel süreçler açısından anlama kapasitesidir. Bu kapasite olmadan iş birliği ve karşılıklı anlayış gerektiren karmaşık ve değişken kişilerarası ilişkiler mümkün olmazdı. Mentalizasyon kapasitesi gelişimsel olarak edindiğimiz bir başarıdır. İlişki ve içeriğe özel olan mentalizasyon iki yönlü sosyal bir süreçtir ve diğerleri ile etkileşim içerisinde gelişir. Mentalizasyon aynı zamanda zihin okuma ile eşanlamli olarak da kullanılmaktadır. Zihin okuma, diğerlerine zihinsel durumlar atamak, amaç, kanı ve niyetleri hakkında tahminlerde bulunmak, davranışlarını anlayıp manipüle etmek amacı ile sosyal etkileşimleri yönlendirmek için kullanılan bir beceri olarak tanımlanmaktadır. Diğerlerindeki ve kendindeki düşünce, inanç ve niyetlerin farkında olma bilişsel zihin okuma; diğerlerinin duygusal yaşantılarını paylaşmak zorunda olmadan deneyimleme becerileri de duygusal zihin okuma olarak adlandırılmaktadır. Bu konuda Gözlerden Zihin Okuma Testi oldukça yaygın olarak kullanılmakta ve özellikle duygusal zihin okumayı ölçmede başarılı olduğu belirtilmektedir (Felisberti ve King, 2017). Yaş ve mentalizasyon arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara bakıldığında, yaşlanma ile birlikte mentalizasyon becerisinde düşüş belirtilmektedir (örn: Uekermann ve ark., 2006; Maylor ve ark., 2002; Sullivan ve Ruffman, 2002). Bu sebeple mevcut çalışmada üç farklı yetişkin yaş grubu ile çalışılmış ve sonuçların ileri yaş grubu aleyhine çıkacağı ön görülmüştür. Farklı boyutlardan oluşan mentalizasyon becerilerindeki bozulma ve eksiklikler özellikle psikopatolojiye sahip kişilerde oldukça yaygındır. Mentalizasyon özellikle sınırda kişilik bozukluğu ve antisosyal kişilik bozukluğu olan kişilerde sık çalışılmaktadır (örn. Fonagy ve Bateman, 2007; Bateman ve ark., 2013). Bu da mentalizasyonun kişilik ile ilgisi olduğunu düşündürmektedir. Bu nedenle bir kişilik profili olan Karanlık Üçlü'nün de mentalizasyon becerilerinin irdelenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Karanlık Üçlü'nün başlıca özelliği olarak kabul edilen manipüle becerisi karşı tarafı iyi okumayı ve anlamayı gerektirdiği düşünülmektedir. Bu sebeptendir ki Karanlık Üçlü'nün iyi düzeyde mentalizasyon becerilerine sahip olabileceği beklenebilir.

1.2.1. Mentalizasyon ve Karanlık Üçlü Arasındaki İlişki

Mentalizasyon ve Karanlık Üçlü arasındaki ilişkiyi içeren doğrudan çalışmalar henüz bulunmamakla birlikte Karanlık Üçlü'nün başkalarına ait duygu ve düşüncelerini anlamaya yönelik farklı değişkenlerle ilgili yapılan çalışmalar literatürde yer almaktadır. Bunlardan biri duygusal zekadır. Duygusal zekâsı yüksek olan kişilerin diğerlerinin duygularını iyi okuyup yöneterek manipüle edebildikleri belirtilmektedir. İnsanların yüksek duygusal zekâyı her zaman iyi niyetlerle kullanıp kullanmadıkları ise karanlık zekâ kavramı kapsamında sorgulanmaktadır. Karanlık zekâ kavramı altında incelenen Makyavelistlerin kendi çıkarları doğrultusunda diğerlerini manipüle ettiği, başkalarının duygularını okumakta kötü oldukları belirtilmektedir. Yetişkinlerle yapılan bir çalışmada yüksek Makyavelistlerin duygusal zekâ ile negatif fakat manipülatiflik ile pozitif ilişkide oldukları bulunmuştur. Bunun sebebi olarak Makyavelistlerin aslında duygusal zekanın karanlık yönünü kullanmadıkları, duygu ile ilgili becerilerde yetersiz oldukları ve karşı tarafı okuyup manipüle edebilmeyi bilişsel becerileri ile yapabildikleri öne sürülmüştür (Austin ve ark., 2007). Sahip oldukları düşünülen sosyal-duygusal zekâyı diğerlerini manipüle etmek gibi kötü niyetlerle kullanabileceği düşünülen Karanlık Üçlü ile yapılan bir başka çalışmada sosyal-duygusal zekâ ve narsistik kişiler arasında pozitif fakat Makyavelistler ve psikopatik kişiler arasında negatif ilişkiler bulunmuştur. Bunun sebebini, narsistik kişilerin büyülenmeci kendilik algılarını sağlamlaştırmak için manipüle etmeye ihtiyaç duydukları fakat diğer kişilerin duygularını yorumlamak zorunda kalmadıkları; Makyavelistlerin duygudan çok düşüncelere önem verdikleri ve psikopatik kişilerin ise zaten karanlık doğaları gereği diğerlerinin duygularıyla ilgilenmedikleri şeklinde açıklamışlardır (Nagler ve ark., 2014). Davis ve Nichols (2016) yaptıkları derleme çalışmasında karanlık duygusal zekâ diye bir kavram olduğunun araştırma bulguları ile desteklendiğini ve Karanlık Üçlü ile yapılan çalışmaların bunda önemli olduğunu vurgulamıştır. Bununla beraber 71 çalışma ile yapılan bir meta-analiz çalışmasında farklı yönde sonuçlar çıkmış ve Karanlık Üçlü ile duygusal zekâ arasında düşük bir ilişki bulunmuştur (Jonason ve Krause, 2013).

Karşı tarafı anlamak için gerekli bir başka değişken de empatidir. Karanlık Üçlü'nün empatiyi diğerlerini manipüle etmek için kullandıkları düşünülmektedir. Sosyal farkındalığın merkezinde olan empati, diğerlerinin duygularını deneyimleme kapasitesi olan duygusal empati ve diğerlerinin duygusal durumlarını anlamak olarak tanımlanan bilişsel empati olarak ikiye ayrılmaktadır. Karanlık Üçlü ve empati arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar literatürde artmaktadır. Bunlardan biri olan çalışmada Karanlık Üçlü'nün genel empati ve özellikle duygusal empatide düşük oldukları bulunmuştur (Jonason ve Krause, 2013). Diğerlerinin duygularını hissedip, anlayıp yorumlamakla ilgili olan empati, mizaç olarak mı yoksa beceri olarak mı Karanlık Üçlü'de eksik diye anlamak için yapılan bir çalışmada empatinin beceri olarak değil, mizaç olarak Karanlık Üçlü'de olmadığı bulunmuştur. Buna rağmen çalışmadaki yüz ifadelerini iyi okuyabilmeleri ise bilişsel beceri olarak değerlendirilmiş ve duygusaldan ziyade bilişsel empati ile ilişkilendirilmiştir (Kajonius ve Björkman, 2020). Buna karşın Karanlık Üçlü ve bilişsel empati arasında negatif ilişki bulan çalışmalar da mevcuttur (örn.; Puthillam ve ark., 2021, Michels ve Schulza, 2021).

Bunlara ek olarak, Karanlık Üçlü ve mentalizasyonla ilişkili olan Zihin Kuramı arasındaki çalışmalar oldukça sınırlıdır. Genel olarak Karanlık Üçlü'nün bilişsel empatiye benzer olduğu düşünülen Zihin Kuramı ile ilişkilerinin negatif yönde olduğu belirtilmektedir. Gözlerden Zihin Okuma Testi'ni kullanan bir çalışmada Karanlık Üçlü'nün Zihin Kuramı ve empati ile ilişkileri negatif yönde bulunmuştur (Scimmenti ve ark., 2019). Gözlerden Zihin Okuma Testi'ni kullanan bir başka çalışmada ise teste verdikleri doğru cevaplardan ziyade cevaplarına duydukları güven kararı çok daha yüksek çıkmıştır. Bu da Karanlık Üçlü'nün diğerlerinin zihinsel durumlarını yanlış okudukları ya da gözden kaçırdıkları anlamına gelebilmektedir. Fakat bir yandan da diğerlerini manipüle edebilmek onları iyi okuyabilmeyi gerektirmektedir (Vonk ve ark., 2015). Psikopatik kişilerin zihin okuma becerilerinin gelişmiş olduğu ve özellikle bilişsel zihin okumada iyi oldukları, narsistik kişiler ve Makyavelistlerin de benzer şekilde bilişsel zihin okumada iyi oldukları belirtilmektedir (Felisberti ve King, 2017). Makyavelistler ve zihin okuma becerileri ile ilgili yapılan bir çalışmada düşük Zihin Kuramı sonuçlarına açıklama olarak mentalizasyon becerileri düşük olsa da manipüle etmeye olan yüksek motivasyonlarının bu konuda başarılı olmalarına sebep olduğunu belirtmektedir (Esperger ve Bereczkei, 2012). Bu sonuçlar ışığında

Karanlık Üçlü'nün mentalizasyon becerilerinin yeterli olup olmadığı konusu mevcut çalışman kapsamında irdelenecektir.

1.3. KARANLIK ÜÇLÜ (DARK TRIAD)

1.3.1. Karanlık Üçlü Tanımı

İlk kez Paulhus ve Williams tarafından telaffuz edilen Karanlık Üçlü (dark triad), Makyavelizm, narsisim ve psikopati olmak üzere üç yapıdan oluşmaktadır ve kişiliğin karanlık tarafı olarak tanımlanmaktadır (Paulhus ve Jones 2015). Sosyal olarak itici kişilikler arasında kabul edilen Karanlık Üçlü'yü Paulhus ve Williams (2002) örtüşen fakat ayrı yapılar olarak tanımlamıştır. Özellikle narsistlik ve psikopatlık klinik gruplarda sık görülmesine ve çalışılmasına rağmen Karanlık Üçlü normal ve anormal ayırımı yapmadan bir süreklilik içinde değerlendirilmektedir. Bu sebeple klinik olmayan grupları kast etmek açısından klinik anlamda olan narsist yerine “narsistik kişilik” ve psikopat yerine “psikopatik kişilik” kavramları kullanılmaktadır. Ek olarak Karanlık Üçlü kavramının üç ayrı yapı olarak değil, üç yapıyı kapsayan tek bir mizaç özelliği olarak kullanılmasının daha doğru olacağı da belirtilmektedir (Lyons, 2019).

Karanlık Üçlü'nün yapıları incelendiğinde manipülatif kişilik olarak tanımlanan Makyavelizm, Christie'nin (1970) Makyavelli'nin orijinal kitabından seçtiği tanımlamalarını içermektedir. Bunlar küçümseyici dünya görüşü, ahlaki yoksunluk ve manipülatifliktir. Daha sonra bu özelliklere Sun Tzu'nun eserlerinden de planlama, koalisyon kurma ve itibar yapılandırma eklenmiş olsa da bunlar karanlık yanlar olarak görülmemektedir (Jones ve Paulhus, 2009). Davranışlarının etkilerini çok önemsemeyen psikopatların aksine Makyavellistler plan yapar, ittifaklar kurar ve olumlu bir itibar yaratmak için çabalarlar. Klinik olmayan narsisizm ise Raskin ve Hall (1979) tarafından ortaya atılmış ve Morf ve Rhodewalt'in (2001) çalışmaları ile desteklenmiştir. Klinik olmayan narsisizm, patolojik narsisizm ile benzerlik göstermektedir ve ortak özellikleri büyüklenmecilik, baskınlık ve üstünlük kurma olarak tanımlanmıştır. Patolojik psikopatiden klinik olmayan psikopatiye geçiş ise içlerinde en yenisidir ve Hare (1985) ile Lilienfeld ve Andrews (1996) çalışmalarından ortaya çıkmıştır. Temel özellikleri ise yüksek dürtüsellik, heyecan arayışı ve empati yoksunluğu olarak tanımlanmıştır.

Karanlık Üçlü değişkenleri ortak bazı özelliklere sahiptir. Bunlardan en önemlileri manipülatiflik, duyarsızlık ve bencilliktir (Lyons, 2019). Ayrıca kendini

yüceltme, duygusal soğukluk, ikiyüzlülük ve saldırganlık da ortak özellikleri arasında sayılmaktadır (Furnham, Richards ve Paulhus, 2013). Bu özellikler neden sosyal olarak itici yapılar olduklarına dair bir açıklama olarak gösterilmektedir (Paulhus ve Jones 2015). Fakat bu üç yapının karanlık olarak adlandırılması ve neden birlikte Karanlık Üçlü'yü oluşturduklarına dair en önemli iki ortak özelliğin manipülatiflik ile empati ve vicdan yoksunluğu olduğu belirtilmektedir (Jones ve Figueredo, 2013). Bu özelliklerinden dolayı da işlevsel olmayan sosyal ilişkileri vardır. Kısaca Karanlık Üçlü özellikleri yüksek olan kişiler etrafındakiler için kötücül sonuçlar yaratabilir. Çünkü konu kendileri için bir şey elde etmek olduğunda rahatlıkla yalan söyleyebilir, çalabilir, arkadan bıçaklayabilir, güvenilmez, ilgisiz ve kontrolcü olabilirler (Lyons, 2019). Karanlık Üçlü'nün bir diğer ortak özelliği de cinsellik konusundadır. Sevgiden ziyade şehvet ile yönlendirildikleri, sömürücü kısa dönem cinsellik stratejileri kullandıkları, rastgele ve düşmanca cinsel tutumlara sahip oldukları ve bağlanma içermeyen ilişkilerde olmayı tercih ettikleri belirtilmiştir (Jones ve Roos, 2017). Bu türde kurulan ilişkilerin ise erkeklerde kadınlara göre daha fazla görüldüğü bulunmuştur (Jonason ve ark., 2009).

1.3.1.1. Makyavelizm

Makyavelizm, 16. yy. İtalyan yazar Niccolo Machiavelli'nin güvenilmez, kendine hizmet eden, kötü niyetli ve güç elde edebilmek için sömürücü ve aldatıcı şekilde hareket eden insan tanımından gelmektedir. Makyavelizimi bu özellikler üzerinden ölçülebilir bir yapı haline getiren ise Christie ve Geis'tir (1970). Ölçek haline getirilen bu özellikler üç tema üzerinden ölçüm yapmaktadır. Bunlar dalkavukluk ve aldatma ile kişilerarası ilişkilerde manipülatif taktikler; diğerlerinin zayıf, güvenilmez ve kendine hizmet eden olarak görüldüğü küçümseyen dünya görüşü ve önemsenmeyen geleneksel ahlakıdır (Fehr, Samsom ve Paulhus, 1992). Bencilik ve araçsallık motivasyonları ile daha içsel güdülere (seks, başarı, sosyallik vb.) sahip olan makyavelistler, bunları elde ederken her yolun uygun olduğunu savunur ve ikiyüzlü şekilde davranabilirler. Yapılan bir çalışmada, makyavelizmde yüksek puan alan kişilerin daha çok para, güç ve rekabete öncelik verirken, toplumsal yapılanma, kendini sevme ve aile konularına daha az öncelik verdikleri bulunmuştur (Jones ve Paulhus, 2009). Daha uzun dönemli planlara sahip olan makyavelistler, planlama, esneklik ve hazırlık yapma özelliklerinden dolayı stratejist manipülatifler olarak görülürler. Bu özelliklerinden dolayı iş hayatında başarılı oldukları da belirtilmektedir.

Yapılan alışmalar sonrasında, sosyal ortamlarda insanları anlama becerileri itibari ile ngrlen yüksek zekâ ve Makyavelizm arasında ilişki bulunamamıştır. Bunun zerine daha spesifik bilişsel beceriler ile bağları düşünen araştırmacılar özellikle zihin okuma ve duygusal zekâ üzerinde durmuşlardır. Fakat duygusal zekâ (empati ve duyguları tanıma) ile arasındaki ilişki negatif yönde bulunmuştur. Daha gelişmiş bir Zihin Kuramı'na sahip oldukları ve bunun da zihin okuma becerilerini kolaylaştırdığı yönünde çalışmalar yapılsa da bu bağ desteklenememiştir. Makyavelistlerin maniplasyon isteği ve becerilerindeki bu başarının bilişsel becerilerindeki yeterliliklerden ziyade gelişmiş dürtü düzenlemeleri sayesinde olduğu öne sürülmüştür (Jones ve Paulhus, 2009). Bunların yanında kendini izlemede çok iyi oldukları, dünya görüşlerinin daha pragmatik ve katı olduğu da belirtilmektedir.

1.3.1.2. Narsisizm

Karanlık l içinde en aydınlık yan olarak tanımlanan narsisizmin kendilerine yönelik byklenmecilik yn, Karanlık l ile en ilgili olan yandır (Paulhus ve Jones 2015). Psikopatlar ve Makyavelistler araçsal kazanç ile ilgilenirken, egolarının pekiştirilmesi narsisizmin en gl motivasyonudur. Rekabet ise en kötücül yanları olarak kabul edilmektedir. Aşırı ben merkezci oldukları, yani kendileri için onay ve hayranlık elde etmekle ilgilendikleri için başkalarına yönelik ilgi ve empatilerinin olmadığı fakat bir yandan da büyüklenmeci yanlarını desteklemek için başkalarına ihtiyaç duydukları kabul edilmektedir. Bu sebeple kişiler arası ilişkileri çok yüzeysel ve smrcdr. Sürekli dikkat çekmeye çalışıp başkalarının başarılarını üstlenerek her şeyin merkezi olmak isterler. Bu tavırları sebebi ile de genelde karizmatik ve etkileyici liderler olabilmektedirler. Narsistik kişiliklerin son birkaç 10 yılda arttığı ve bu durumun da tüketim, zenginlik, sosyal medya kullanımı ve ünlülere maruz kalmada artıştan dolayı olduğu belirtilmektedir (Lyons,2019). Aslında tüm bunların kendiliklerindeki aşağılık hisleri ve kırılganlıktan kaynaklandığı düşünülmektedir. Başkalarını smrp duygularını göz ardı ederek istediklerini elde etmeye ve bunu mantığa brmeye hakları olduklarını hissederler. Makyavelist ve psikopatların aksine daha soyut (statü, güven, kimlik vb.) ve fakat kısa vadeli tatminler elde etme amacındadırlar. Ayrıca, narsistik kişilerin sadece egoları tehdit edildiğinde agresifleştikleri belirtilmiştir (Jones & Paulhus, 2011a).

1.3.1.3. Psikopati

Karanlık Üçlü'nün son yapısı olan psikopati, klinik ve/veya suçlu olmayan psikopatları içermektedir. İlk kez 1800'lerde Philip Pinel tarafından kullanılan hezeyansız mani terimi ile ahlaki olarak sorgulanabilen ve bilişsel bir bozuklukları olmamasına rağmen aykırı davranabilen kişiler olarak tanımlanmıştır (Lyons, 2019). Bunlar, gündelik hayatın içinde yüksek işlevsellik ile yaşayabilen ve fakat klinik psikopatlar ile suça karışma dışında ortak özellikleri bulunan kişilerdir. Cleckley'nin 1941'de yayınladığı Aklıselimliğin Maskesi (Mask of Sanity) ile psikopatik kişilikler çalışılmaya başlanmıştır (Lyons, 2019). Yüzeysel çekicilik, ben merkezcilik, manipülatiflik, vicdan azabı ve empati duymayan doğaları ve sorumsuzlukları psikopatik kişilerin bazı ortak özelliklerindendir (Hall ve Benning, 2006). Pişmanlık duymayan ve dürtüsel olarak bilinen psikopatların bu sebeple dikkatsiz davrandıkları, dürtü kontrollerinin olmadığı ve uzun dönemli plan yapamadıkları söylenmektedir. Zevki erteleyememeleri kısa dönemli hedeflere yönelmelerine yol açmaktadır. Taktiklerinin katı olması ve çabuk parlayan bir yapıya sahip olmaları da şiddete meyilli olmalarına sebep olmaktadır (Jones ve Paulhus, 2011a). Kişiler arası ilişkilerdeki bozucu tavırları ve diğerlerini göz ardı etmeleri zorbalık ve sadizm davranışlarına yol açabilmektedir.

Literatür incelendiğinde Karanlık Üçlü'nün kendi ve diğerlerine ait zihinsel süreçleri anlama ve değerlendirmede sorunlar yaşadığı görülmektedir. Bu sorunlar hem kişisel hayatlarında hem de kişiler arası ilişkilerinde sorunlara yol açmaktadır. Karanlık Üçlü, literatürde oldukça fazla çalışılmaya başlandıysa da bu konular genelde duygusal zekâ, empati, duyguları tanıma, aleksitimi ve iş yeri başarıları açısından olmaktadır. Karanlık Üçlü ve üstbiliş ile ilgili doğrudan çalışmalar olmaması mevcut çalışmayı yapma amaçlarından biridir ve Karanlık Üçlü'nün kendi zihinsel süreçlerinin ne kadar farkında olduğu irdelenecektir. Ayrıca, sadece kendi zihinsel süreçlerinin değil diğerlerinin zihinsel süreçlerini anlama ve değerlendirmede ne kadar iyi oldukları da araştırma kapsamınca incelenecektir. Sağlıklı sosyal etkileşimler, sadece kendisinin değil diğerlerinin de zihinsel süreçlerine doğru atıflar yapabilmeyi gerektirir. Bununla beraber sadece bilişsel işlemlerde değil sosyal-bilişsel işlemlerde de nasıl performans gösterdikleri mevcut çalışmanın cevaplayacağı sorulardan biridir. Karanlık Üçlü'nün manipüle etme, sömürme, kandırma, yalan söyleme gibi sahip olduğu olumsuz özellikler açısından bakıldığında bu olumsuz becerilerinin nereden

kaynaklandığına dair olan mevcut tartışmalara bu çalışma ile katkıda bulunulacağı düşünülmektedir. Gerçekten kendilerini ve başkalarını değerlendirmekte iyiler mi, iddia edildiği gibi karanlık bir zekanın sonucu olarak üstbilişsel işlevlerde üstünlük gösteriyorlar mı anlamak için bu çalışmanın yönlendirici olacağı düşünülmektedir. Ayrıca mevcut çalışma üç farklı gelişimsel dönem açısından üstbiliş ve mentalizasyon becerilerini karşılaştırmayı amaçlamaktadır. İlk yetişkinlik, orta yetişkinlik ve ileri yetişkinlik olmak üzere üç farklı gelişimsel dönemin karşılaştırılması yapılacaktır. Literatürde yer alan tüm bu bağlar üzerinden düşünüldüğünde mevcut çalışmanın amacı, ilk (18-29 yaş arası), orta (30-59 yaş arası) ve ileri (60 yaş üstü) yetişkinlik olarak belirlenmiş üç farklı yaş grubundaki katılımcıların bilişsel ve sosyal-bilişsel işlemlerde üstbilişsel karar alma isabetlerinin Karanlık Üçlü açısından karşılaştırılmasıdır. Bu doğrultuda araştırmanın problem cümlesi "Farklı yaş dönemlerinden kişilerin bilişsel ve sosyal-bilişsel işlemlerde üstbilişsel karar alma isabeti ve mentalizasyon beceri düzeyleri Karanlık Üçlü kişilik özelliklerine göre nasıl farklılaşmaktadır?" şeklindedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Katılımcılar

Bu araştırmada 18 yaş ve üstü üç farklı yaş grubundan 1040 kişiden veri toplanmıştır. Katılımcıları araştırmaya dahil etme ölçütleri belirlenen üç farklı yetişkin yaş grubuna dahil olmaktır. Dışlama ölçütü olarak depresyon, stres ve kaygı bozukluğu baz alınmış ve DASS-21 ölçeği kullanılmıştır. Puanları 45 ve üzeri olan toplam 29 kişi araştırmadan çıkartılmıştır. Bunun sonucunda 1011 kişi kalmıştır. Uygulamanın son iki sırasında yer alan Karanlık Üçlü ve DASS-21 ölçeğini doldurmayan kişiler mevcuttur. Bu katılımcılar analizlerden çıkartıldığı için analizlerde farklı katılımcı sayısı kullanılmak zorunda kalmıştır.

18-29 yaş arası ilk yetişkinlik grubu toplam 433 (%42,7), 30-59 yaş arası orta yetişkinlik grubu toplam 505 (%49,9) ve 60 yaş ve üstü ileri yaş grubu toplam 73 (%7,2) kişiden oluşmaktadır.

Katılımcıların demografik bilgileri incelendiğinde ilk yetişkin (18-29 yaş arası) yaş grubunun %82'si kadın, %17'si erkektir. Eğitim durumlarına bakıldığında katılımcıların %8'i lise ve altı, %74'ü lisans, %18'i lisansüstü eğitim mezunudur. Çalışma durumları açısından katılımcıların %33'ü tam zamanlı ve %5'i yarı zamanlı çalışıyor, %21'i çalışmıyor, %40'ı öğrenci şeklindedir. Katılımcıların medeni halleri incelendiğinde %93'ü bekar ve %6'sı evlidir.

Orta yetişkin yaş grubu (30-59 yaş) incelendiğinde %64'ü kadın, %35'i erkektir. Eğitim durumlarına bakıldığında %5'i lise ve altı, %54'ü lisans ve %40'ı lisansüstü eğitime sahiptir. Çalışma durumları açısından katılımcıların %79'u tam zamanlı ve %4'ü yarı zamanlı çalışıyor, %7'si çalışmıyor, %7'si emekli ve %2'si öğrenci şeklindedir. Katılımcıların medeni halleri incelendiğinde %24'ü bekar, %66'sı evli ve %9'u duldur.

İleri yaş grubu (60 yaş ve üstü) ise katılımcıların %61'i kadın, %38'i erkektir. Eğitim durumlarına bakıldığında %19'u lise ve altı, %38'i lisans ve %43'ü lisansüstü eğitime sahibidir. Çalışma durumları açısından katılımcıların %33'ü tam zamanlı ve %9'u yarı zamanlı çalışıyor ve %57'si emekli şeklindedir. Katılımcıların medeni halleri incelendiğinde %82'si evli ve %18'i duldur.

Tablo 2. Katılımcıların Betimsel İstatistikleri

	İLK YETİŞKİN (N=241)	ORTA YETİŞKİN (N=275)	İLERİ YETİŞKİN (N=22)
KADIN	%82 (198)	%64 (175)	%61 (13)
ERKEK	%17 (41)	%35 (97)	%38 (8)
LİSE VE ALTI	%8 (19)	%5 (15)	%19 (4)
LİSANS	%74 (178)	%54 (150)	%38 (8)
LİSANS ÜSTÜ	%18 (43)	%40 (110)	%43 (9)
TAM ZAMANLI ÇALIŞAN	%33 (81)	%79 (219)	%33 (7)
YARI ZAMANLI ÇALIŞAN	%5 (13)	%4 (11)	%9 (2)
ÇALIŞMIYOR	%21 (51)	%7 (19)	0
ÖĞRENCİ	%40 (96)	%2 (5)	0
EMEKLİ	0	%7 (20)	%57 (12)
BEKAR	%93 (226)	%24 (66)	0
EVLİ	%6 (14)	%66 (182)	%82 (18)
DUL	%0.4 (1)	%9 (26)	%18 (4)

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında kullanılan ölçme araçları çevrimiçi olarak hazırlanmıştır. Katılımcı onam formu (Ek 1’de verilmiştir.) ile başlayan form demografik bilgiler ile devam etmektedir. Sosyal-bilişsel işlevlerde üstbilişsel karar isabeti ve mentalizasyon ölçümü için Gözlerden Zihin Okuma Testi kullanılmıştır. Bilişsel işlevlerde üstbilişsel karar isabeti ölçümü için kelime eşleme testi ve Karanlık Üçlü ölçümü için Karanlık Üçlü ölçeği kullanılmıştır. Son olarak dışlama ölçütü için DASS-21 ölçeği kullanılmıştır.

2.2.1. Katılımcı Bilgi Formu

Demografik bilgilerin toplanması amacı ile katılımcı bilgi formu hazırlanmıştır. Bu formda doğum tarihi, bulundukları yaş aralığı, eğitim durumu, çalışma durumu, medeni hal ve konaklama bilgileri yer almaktadır.

2.2.2. Dışlama Ölçütü Ölçümü

Mevcut çalışma için dışlama kriterleri olarak DASS-21 Ölçeği kullanılmıştır. Lovibond ve Lovibond (1995) tarafından geliştirilen ölçek Yıldırım ve arkadaşları (2018) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek depresyon (örn: Hiçbir şeye karşı bir istek duyamadım), kaygı (örn: Sakinleşip rahatlamak bana zor geldi.) ve stres (örn: Rahatlamak bana zor geldi.) olmak üzere üç alt ölçek ve toplam 21 maddeden oluşmaktadır. Maddeler semptomların geçen hafta içinde ne sıklıkta ve ne şiddette görüldüğünü anlamak üzere hazırlanmıştır. DASS-21 4'lü Likert ölçeği şeklinde uyarlanmıştır; 0-Bana hiçbir şekilde uygun değil, 3-Çok fazla veya zamanın çoğunda bana uygun. Testten alınacak en yüksek toplam puan 63'tür. Testin Türkçe uyarlamasına ait Cronbach Alfa değerleri depresyon için .89, kaygı için 0.87 ve stres için .90'dır. Araştırmacılara göre ölçek klinik ve klinik olmayan örneklemi ayırabilmek için yeterli psikometrik özelliklere sahiptir. Puanları 45 ve üzeri olan toplam 29 kişi araştırmadan çıkartılmıştır. DASS-21 Ölçeği Ek 4'te verilmiştir.

2.2.3. Sosyal-Bilişsel İşlemlerde İleriye ve Geriye Dönük Üstbilişsel Kararlar ve Mentalizasyon Becerisi Ölçümü

Asıl formu İngilizce olan Gözlerden Zihin Okuma Testi (GZOT) otizmlili çocuklarda Zihin Kuramı becerilerini ölçmek amacı ile Baron-Cohen ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilmiştir. GZOT zaman içerisinde klinik ve klinik olmayan örneklem gibi farklı gruplarda sosyal biliş, Zihin Kuramı ve mentalizasyon gibi becerileri ölçmek amacı ile kullanılmaya başlanmıştır. Test Baron-Cohen ve arkadaşları (2001) tarafından revize edilmiş ve 36 fotoğraflık son halini almıştır. Türkçe'ye Girli (2014) tarafından uyarlanan GZOT yetişkin formuna ait Cronbach Alfa değeri .71'dir. Siyah beyaz 36 adet yetişkin fotoğraflarından oluşan testte kişilerin sadece göz bölgesi yer almaktadır. Her fotoğrafın bir tanesi doğru cevap ve diğer üçü çeldirici olacak şekilde dört adet cevap seçeneği bulunmaktadır. Fotoğraflar üç saniye gösterildikten sonra doğru

cevabın işaretlenmesi istenmektedir. Test başlamadan önce bir adet alıştırmaya yapılarak deneklerin test hakkında fikri olması sağlanmıştır. GZOT Testi deneme fotoğrafı EK 5'te verilmiştir. Toplam en yüksek puanı 36 olan testin dokuz ve üzerindeki doğru cevaplarda şans eseri doğru cevaplanmış olma ihtimali ortadan kalkmaktadır. Mevcut çalışmada GZOT hem mentalizasyon ölçümü için kullanılmış hem de sosyal-bilişsel işlemlerde karar isabetini ölçebilmek için kullanılmıştır. Üstbilişsel karar isabeti ileriye dönük öğrenme kararı ölçümü için bir adet deneme yapıldıktan sonra “Örnekteki gibi 36 fotoğraftan kaç tanesini doğru işaretleyeceğinizi düşünüyorsunuz?” ve geriye dönük güven kararı ölçümü için test sona erdikten sonra “36 fotoğraftan kaç tanesini doğru işaretlediğinizi düşünüyorsunuz?” soruları sorulmuştur. İleriye dönük öğrenme kararını hesaplamak için bu soruya verdikleri cevaptan performans puanları çıkartılmış ve soru sayısı olan 36'ya bölünmüştür. Sonuçlar hem eksi hem artı şeklinde çıkabileceğinden, elde edilen rakam mutlak değere alınarak analizlerde kullanılmıştır. Mentalizasyon becerisi puanı ise Gözlerden Zihin Okuma Testi'nden alınan toplam puan ile ölçülmüştür.

2.2.4. Bilişsel İşlemlerde İleriye ve Geriye Dönük Üstbilişsel Kararlar Ölçümü

Bilişsel işlevlerde karar isabeti ölçümü için Şahin (2010) tarafından geliştirilen bilişsel bir görev kullanılmıştır. Kelime eşleme görevinin öğrenme aşaması 40 tane kelime çiftinden oluşmaktadır (örn: Demir- Meyve, Petrol-Çocuk). Göreve başlamadan önce iki adet kelime çifti ile alıştırmaya yapılmıştır (Kültür- Zaman, Alkol- Kitap). Daha sonra her kelime çifti için beş saniye olmak üzere toplam 200 saniyede kelime çiftlerinin katılımcı tarafından öğrenilmesi istenmiştir. Hatırlama aşamasında ise öğrenme görevinde öğrendikleri kelime çiftinden birincisi sunulmuş ve ikincinin katılımcı tarafından ilgili boşluğa yazılması istenmiştir. Testten alınacak en yüksek toplam puan 40'tır. Bilişsel işlevlerde ileriye dönük öğrenme kararını ölçmek amacı ile hatırlama görevi başlamadan önce katılımcılara “Örnekteki gibi 40 kelime çiftinden kaç tanesini doğru hatırlayacağınızı düşünüyorsunuz?” ve geriye dönük güven kararını ölçmek için görev tamamlandıktan sonra “40 kelime çiftinden kaç tanesini doğru hatırladığınızı düşünüyorsunuz?” diye sorulmuştur. Geriye dönük güven kararını hesaplamak için bu soruya verdikleri cevaptan performans puanları çıkartılmış ve soru sayısı olan 40'a bölünmüştür. Sonuçlar hem eksi hem artı şeklinde

çıkabileceğinden, elde edilen rakam mutlak değere alınarak analizlerde kullanılmıştır. Kelime Eşleme Görevi Ek 3'te verilmiştir.

2.2.5. Karanlık Üçlü Ölçümü

Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği (SD3-Short Dark Triad), Jones ve Paulhus (2014) tarafından Karanlık Üçlü'nün ölçülmesi için geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Özsoy ve arkadaşları (2017) tarafından yapılmıştır. Toplamda 27 maddeden oluşan ölçek narsisizm (örn: İnsanlar beni doğal bir lider olarak görür.), Makyavelizm (örn: Birçok insan manipüle edilebilir.) ve psikopati (örn: Yetkililerden intikam almak hoşuma gider.) yapılarını dokuzar madde ile ölçmektedir. Ölçek Türkçeye 5'li Likert ölçeği şeklinde uyarlanmıştır; 1-kesinlikle katılmıyorum ve 5-kesinlikle katılıyorum. Testten alınacak en yüksek puan 135'tir. Araştırmacılar, Cronbach Alfa değeri .70'in altında olan ölçeğin Türkçe versiyonun geçerli ve güvenilir olduğunu belirtmiştir. Karanlık Üçlü Ölçeği Ek 2'de verilmiştir.

2.3. İŞLEM

Araştırmanın verileri 2022 yılı Nisan ayında toplanmıştır. Araştırmanın etik onayı İstanbul Üniversitesi Etik Kurulu'ndan alınmıştır. Görevler ve ölçekler Qualtrics programında çevrimiçi şekline getirilmiştir. Oluşturulan araştırma bağlantısı sosyal medya (Whatsapp, Instagram, LinkedIn) aracılığı ile katılımcılara gönderilmiştir. Bağlantıda sırası ile onam formu, demografik bilgiler, GZOT (mentalizasyon, ileriye ve geriye dönük üstbilişsel kararlar ölçümü), Kelime Eşleme Görevi (ileriye ve geriye dönük üstbilişsel kararlar ölçümü), Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği ve DASS-21 ölçeği yer almaktadır. Bağlantıyı doldurmak için bir süre sınırı verilmemekle birlikte GZOT'a ait her bir fotoğraf üç saniye sunulduktan sonra cevap seçenekleri ekranda görünmüştür. Kelime Eşleme görevinde ise 40 adet kelime çiftinin öğrenilmesi için 200 saniye süre verilmiştir. Bağlantıdaki tüm görev ve ölçekler yaklaşık 15 dakikada tamamlanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu çalışmanın amacı, ilk (18-29 yaş arası), orta (30-59 yaş arası) ve ileri (60 yaş üstü) yetişkinlik olarak belirlenmiş üç farklı yaş grubundaki katılımcıların bilişsel ve sosyal-bilişsel işlemlerde üstbilişsel karar alma isabetlerinin Karanlık Üçlü açısından karşılaştırılmasıdır. Katılımcıların değişkenlere göre ortalama puanları ve standart sapmaları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Karanlık Üçlü Ortalama Puanları ve Standart Sapmaları

Karanlık Üçlü	N	X	SS	Min	Maks
İlk Yetişkin	241	73	11	44	109
Orta Yetişkin	275	73	11	42	105
İleri Yetişkin	22	71	8	56	90

Tablo 4. Katılımcıların Mentalizasyon Ortalama Puanları ve Standart Sapmaları

Mentalizasyon	N	X	SS	Min	Maks
İlk Yetişkin	241	25	3	11	32
Orta Yetişkin	275	34	4	0	33
İleri Yetişkin	22	23	3	17	29

Tablo 5. Katılımcıların Sosyal-Bilişsel İşlemlerde İleriye Dönük Öğrenme Kararı Ortalama Puanları ve Standart Sapmaları

Sosyal-Bilişsel İşlemlerde İleriye Dönük Öğrenme Kararı	N	X	SS	Min	Maks
İlk Yetişkin	241	.16	.14	0	.75
Orta Yetişkin	275	.18	.15	0	.78
İleri Yetişkin	22	.30	.21	0	.81

Tablo 6. Katılımcıların Sosyal-Bilişsel İşlemlerde Geriye Dönük Güven Kararı Ortalama Puanları ve Standart Sapmaları

Sosyal-Bilişsel İşlemlerde Geriye Dönük Güven Kararı	N	X	SS	Min	Maks
İlk Yetişkin	241	.21	.15	0	.67
Orta Yetişkin	275	.19	.14	0	.64
İleri Yetişkin	22	.14	.12	0	.67

Tablo 7. Katılımcıların Bilişsel İşlemlerde İleriye Dönük Öğrenme Kararı Ortalama Puanları ve Standart Sapmaları

Bilişsel İşlemlerde İleriye Dönük Öğrenme Kararı	N	X	SS	Min	Maks
İlk Yetişkin	241	.44	.27	0	1
Orta Yetişkin	275	.43	.28	0	1
İleri Yetişkin	22	.57	.32	0	1

Tablo 8. Katılımcıların Bilişsel İşlemlerde Geriye Dönük Güven Kararı Ortalama Puanları ve Standart Sapmaları

Bilişsel İşlemlerde Geriye Dönük Güven Kararı	N	X	SS	Min	Maks
İlk Yetişkin	241	.06	.07	0	.40
Orta Yetişkin	275	.06	.09	0	.75
İleri Yetişkin	22	.06	.08	0	.40

3.1. Yaş Aralığı ve Diğer Değişkenler Arasında Yapılan Analizlere İlişkin Bulgular (1. Ve 2. Hipotezler)

Araştırma bulgularının gelişimsel açıdan incelenebilmesi amacıyla üç farklı yaş aralığında (18-29: ilk yetişkinlik, 30-59: orta yetişkinlik, 60 ve üstü: ileri yetişkinlik) yer alan katılımcıların araştırılan değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığı irdelenmiştir. Çalışma değişkenlerinin (mentalizasyon, Karanlık Üçlü, sosyal-bilişsel ve bilişsel işlemlerde ileriye dönük öğrenme kararı ve geriye dönük güven kararı) yaş aralığı grupları açısından farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi için tek yönlü ANOVA analizleri gerçekleştirilmiştir. Yaş gruplarının bu altı değişkenden aldıkları puan ortalamaları ve bu ortalamalara uygulanan ANOVA testi sonuçları Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Üç Farklı Yaş Grubunun Değişkenlerde Elde Ettiği Ortalama Puan ve Standart Sapmalar ile İlgili Analiz Sonuçları

	İlk Yetişkin (N=241)		Orta Yetişkin (N=275)		İleri Yetişkin (N=22)		F	sd
	X	SS	X	SS	X	SS		
Mentalizasyon Becerisi	24.93	3.37	24.15	3.54	22.82	2.71	5.819*	535
Karanlık Üçlü	73.42	11.13	73.58	11.14	71	7.94	.558	535
Sosyal-Bilişsel İşlemlerde Geriye Dönük Güven Kararı	.21	.15	.19	.14	.14	.11	2.645	532
Sosyal-Bilişsel İşlemlerde İleriye Dönük Öğrenme Kararı	.16	.13	.18	.15	.29	.20	9.074**	535
Bilişsel İşlemlerde Geriye Dönük Güven Kararı	.06	.07	.06	.08	.05	.11	.191	535
Bilişsel İşlemlerde İleriye Dönük Öğrenme Kararı	.43	.27	.43	.28	.56	.32	2.305	535

*p < .01

Karanlık Üçlü puanları, yaş aralığı grupları açısından incelendiğinde gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunamamıştır.

Diğer yanda, farklı yaş aralıklarındaki katılımcılar aldıkları sosyal-bilişsel işlemlerdeki ileriye dönük öğrenme kararı puanları açısından karşılaştırıldığında, elde ettikleri ortalama puanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($F(2,535)=9.074$, $p<0.01$). Tek yönlü ANOVA sonrasında uygulanan Tukey HSD Testi sonuçlarına göre, ilk ($X=.16$, $SS=.13$) ve orta ($X=.18$, $SS=.15$) yetişkin gruplarının elde ettikleri ortalama puanların ileri ($X=.29$, $SS=.20$) yetişkin gruptan anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Bu sonuçlara göre, ilk ve orta yetişkin grubundaki katılımcılar, ileri yaş grubuna göre daha doğru ileriye dönük üstbilişsel karar isabeti sağlamışlardır. Bu bulgu doğrultusunda, katılımcıların üstbilişsel karar isabeti puanları, yaş gruplarına göre genç ve orta yetişkin grubun lehine, ileri yaş grubunun ise aleyhine anlamlı düzeyde farklılaşacağını ileri süren araştırmanın birinci hipotezi desteklenmiştir.

Aynı şekilde, farklı yaş aralıklarındaki katılımcılar elde ettikleri ortalama mentalizasyon puanları açısından anlamlı düzeyde farklılaşmışlardır ($F(2,535)=5.819$, $p<0.05$). Uygulanan tek yönlü varyans analizlerinin ardından gerçekleştirilen Tukey HSD Testi sonuçlarına göre ilk yetişkin grubun ortalama puanının ($X=24.93$, $SS=3.37$) orta yetişkin ($X=24.15$, $SS=3.54$) ve ileri yetişkin

gruptan ($X=22.82$, $SS=2.71$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Diğer bir deyişle, ilk yetişkin grup katılımcıları diğer iki gruptan anlamlı olarak daha yüksek mentalizasyon puanları elde etmişlerdir. Bu sonuca göre, katılımcıların mentalizasyon beceri puanlarının yaş gruplarına göre genç ve orta yaş grubu lehine, ileri yetişkin grubu aleyhine anlamlı düzeyde farklılaşacağını ileri süren araştırmanın ikinci hipotezi desteklenmiştir.

Farklı yaş aralıklarındaki katılımcıların aldıkları gerek sosyal-bilişsel işlemlerdeki geriye dönük güven kararı puanları, gerekse bilişsel işlemlerdeki ileriye dönük öğrenme ve geriye dönük güven kararı puanlarının karşılaştırılmasında anlamlı sonuçlar bulunamamıştır.

3.2. Karanlık Üçlü Puanları ve Diğer Değişkenler Arasında Yapılan Analizlere İlişkin Bulgular (3. Ve 4. Hipotezler)

Bir sonraki adımda Karanlık Üçlü'den yüksek, orta ve düşük puan alan katılımcıların mentalizasyon, sosyal-bilişsel işlemlerde ileriye ve geriye dönük üstbilgi kararları ve bilişsel işlemlerde ileriye ve geriye dönük üstbilgi kararları ölçeklerinde elde ettikleri puanlar açısından anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda öncelikle Karanlık Üçlü'den alınan puanlara göre "yüksek", "orta" ve "düşük" olmak üzere üç grup oluşturulmuştur. Katılımcılar Karanlık Üçlü'den aldıkları toplam puanlara göre SPSS üzerinden sıralama (rank cases) yöntemi ile üç eşit parçaya bölünmüştür.

Karanlık Üçlü toplam puanları açısından yüksek, orta ve düşük olarak belirlenen bu üç grubun Karanlık Üçlü toplam puan ortalaması ve ilgili standart sapmaları ile bu ortalamalara uygulanan tek yönlü ANOVA ve Tukey sonuçları aşağıda Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Düşük, Orta ve Yüksek Puanlı Karanlık Üçlü Gruplarının Karanlık Üçlü'den Elde Ettikleri Ortalama Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular ve İlgili Analiz Sonuçları

	Düşük Karanlık Üçlü N=175 X (SS)	Orta Karanlık Üçlü N=186 X (SS)	Yüksek Karanlık Üçlü N=177 X (SS)	F	SD	Tukey
Karanlık Üçlü	61.34 (5.57)	73.20 (2.60)	85.54 (6.35)	1001.285***	2,535	O>D*** Y>O*** Y>D***

*** $p<.001$

Tablo 10'da de görülebileceği gibi Karanlık Üçlü toplam puanına göre belirlenen bu üç grup ortama puanları açısından birbirlerinden anlamlı düzeyde farklılaşmışlardır.

Bir sonraki adımda bu üç grubun yukarıda sözü edilen beş değişken açısından farklılaşıp farklılaşmadığı irdelenmiştir. Karanlık Üçlü Ölçeği'nde düşük, orta ve yüksek puan alan katılımcıların sözü edilen beş değişken açısından farklılaşıp farklılaşmadığı yaşı eşdeğişken (covariate) olarak kontrol edildiği MANCOVA ile irdelenmiş ve elde edilen sonuçlar aşağıda Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11. Düşük, Orta ve Yüksek Puanlı Karanlık Üçlü Gruplarının Mentalizasyon, Sosyal-Bilişsel ve Bilişsel İşlemlerde Elde Ettikleri Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin Ortalamalar ve Analiz Sonuçları

	Düşük Karanlık Üçlü N=174 X (SS)	Orta Karanlık Üçlü N=183 X (SS)	Yüksek Karanlık Üçlü N=176 X (SS)	F	p
Mentalizasyon Becerisi	24.55 (3.665)	24.49 (3.316)	24.34 (3.456)	.246	p>.05
Sosyal-Bilişsel İşlemlerde Geri BHK	.20 (.15)	.21 (.14)	.18 (.13)	2,378	p>.05
Sosyal-Bilişsel İşlemlerde İleri BHK	.17 (.15)	.18 (.15)	.18 (.14)	.368	p>.05
Bilişsel İşlemlerde Geri BHK	.06 (.06)	.06 (.09)	.06 (.08)	.016	p>.05
Bilişsel İşlemlerde İleri BHK	.40 (.27)	.47 (.27)	.44 (.29)	2,444	p>.05

Uygulanan analiz sonucunda Karanlık Üçlü düzeyinin mentalizasyon ile sosyal-bilişsel ve bilişsel işlemlerdeki ileriye ve geriye dönük tahmin ortalamaları üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F_{2,530}=1.189$, $p>.05$). Aynı şekilde, Karanlık Üçlü gruplarının ele alınan beş değişkenden yaşı etkisinin kontrol edilmesine karşın farklılaşmadığı görülmüştür. Bu sonuçların ışığında, Karanlık Üçlü'de yüksek puan alan katılımcıların, mentalizasyon beceri puanlarının Karanlık Üçlü'de düşük puan alan katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olacağını ileri süren araştırmanın üçüncü hipotezi desteklenememiştir.

Aynı şekilde, yüksek, orta ve düşük Karanlık Üçlü ortalama puanlarına sahip olan bu üç grup hem sosyal-bilişsel işlemlerde ileriye ve geriye dönük üstbiliş kararları hem de bilişsel işlemlerdeki ileriye ve geriye dönük üstbiliş kararları açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamışlardır. Bu sonuçlara göre, Karanlık

Üçlü'de yüksek puan alan katılımcıların, üstbilişsel karar isabeti ortalama puanlarının Karanlık Üçlü'de düşük puan alan katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha düşük olacağını ileri süren araştırmanın dördüncü hipotezi desteklenememiştir.

3.3. Tüm Katılımcıların Sosyal-bilişsel ve Bilişsel İşlemlerde İleriye ve Geriye Dönük Değerlendirmeleri ile Performanslarına İlişkin Bulgular (5. Ve 6. Hipotezler)

Bu araştırmada ileriye ve geriye dönük üstbiliş kararlarının değerlendirilmesi mutlak değerler kullanılarak yapılmış, değerlendirmelerin gerçek performanstan hangi yönde değil, ne kadar saptığı dikkate alınmıştır. Dolayısıyla, bu durumda katılımcıların yaptıkları değerlendirmelerin gerçek performanslarının üstünde mi yoksa altında mı olduğu dikkate alınmamıştır.

Değerlendirmelerin performansa göre hangi yönde gerçekleştiği üstbilişsel süreçlerin kişilik profilleri ile ilişkisinde önemli ipuçları sağlayabileceği düşüncesinden hareketle bu bölümde konuyla ilgili bulgular ve analiz sonuçları ilgili başlıklar altında sunulmuştur.

3.3.1. Sosyal-bilişsel ve Bilişsel Değerlendirmelerde “Güvenli”, “Yüksek Güvenli” ve “Düşük Güvenli” Grupların Oluşturulması

Konunun araştırılması amacıyla katılımcılar öncelikle ileriye ve geriye dönük üstbiliş kararları değerlendirmelerinde, yaptıkları değerlendirmelerin gerçek performanslarıyla ne kadar örtüştüğüne göre üç farklı gruba ayrılmıştır. Sosyal-bilişsel işlemlerdeki ileriye ve geriye dönük değerlendirmelerin her ikisinde de yaptıkları tahminde en fazla iki hata yapan katılımcılar “güvenli” grup olarak belirlenmiştir. Hem ileriye hem geriye dönük üstbiliş karar puanları, performanslarının üç veya daha üstünde olan grup “yüksek güvenli” grup; her iki üstbiliş kararı puanları performansın üç veya daha fazla altında kalan grup ise “düşük güvenli” grup olarak belirlenmiştir. Aynı sınıflandırma bilişsel işlemlerdeki değerlendirmeler için de yine aynı kriterler doğrultusunda tekrarlanmıştır.

Tüm katılımcıların gruplara ayrılmadan önceki sosyal-bilişsel ve bilişsel işlemlerde elde ettikleri ileriye ve geriye dönük üstbiliş kararları ile performans ortalama ve standart sapmaları aşağıda Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Katılımcıların Sosyal-Bilişsel ve Bilişsel İşlemlerde Elde Ettikleri İleriye ve Geriye Dönük Üstbiliş Kararları ile Performans Ortalama ve Standart Sapmaları

		N	Min.	Max.	Ortalama	SS
Sosyal-Bilişsel	İleriye Dönük Ö.K.	538	0	36	24.57	8.149
	Performans	538	0	33	24.44	3.473
	Geriye Dönük G.K.	535	0	36	19.04	6.848
Bilişsel	İleriye Dönük Ö.K.	538	1	40	27.01	10.616
	Performans	538	0	40	10.83	9.803
	Geriye Dönük G.K.	538	0	40	9.92	9.259

Tablo 12’de ilk dikkati çeken bulgu sosyal-bilişsel ve bilişsel işlemlerdeki ileriye ve geriye dönük üstbilişsel kararlar ile performans ortalamaları arasındaki anlamlı farklılıklardır. Bu iki farklı işlemdeki performans ve üstbiliş kararlarının karşılaştırılabilmesi için öncelikle madde sayısındaki farklılıklar eşitlenmiştir. Bilişsel ve sosyal-bilişsel işlemlere ait üç ortalamanın karşılaştırılmasında Eşleştirilmiş Örneklem t-Testi, bu iki farklı işleme ait ortalamaların kendi aralarında karşılaştırılmasında ise Bonferroni düzeltmeli Tekrarlı Ölçümler ANOVA kullanılmıştır.

Bilişsel işlemlerde ileriye dönük öğrenme kararı ortalaması ile sosyal-bilişsel işlemlerdeki ilgili ortalama arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunamazken ($t=.567$, $p>.05$), performans ve geriye dönük tahminlerde bilişsel işlemlere ait ortalamalar sosyal-bilişsel işlemlerdeki ortalamaların anlamlı düzeyde altında kalmıştır (performans için: $t=36.868$, $p<.001$; geriye dönük güven kararı için: $t=22.828$, $p<.001$).

Tablo 12’de sunulan sosyal-bilişsel işlemlerdeki ortalamalara uygulanan Bonferroni düzeltmeli Tekrarlı Ölçümler ANOVA sonuçlarına göre, üç ölçüm arasındaki farklılıkları irdelleyen temel etki anlamlıdır [$F(2,534)=170.383$, $p<.001$]. Ölçümlerin birbirleriyle karşılaştırılmasında sosyal-bilişsel işlemlerde geriye dönük güven kararı ortalaması, performans ortalamasından anlamlı düzeyde düşükken ($p<.001$), ileriye dönük öğrenme kararı ortalaması ile performans ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Ancak ileriye dönük öğrenme

kararı ortalaması geriye dönük güven kararı ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir ($p<.001$).

Diğer yanda bilişsel işlemlere ait ortalamalara da aynı şekilde Bonferroni düzeltmeli Tekrarlı Ölçümler ANOVA uygulanmış ve üç ölçüm arasındaki farklılıkları irdeleyen temel etkinin anlamlı olduğu bulunmuştur [$F(2,537)=864.555$, $p<.001$]. Ölçümlerin birbirleriyle karşılaştırılmasında ileriye dönük öğrenme kararı ortalaması performans ortalamasından anlamlı şekilde yüksekken ($p<.001$), geriye dönük güven kararı ortalaması performans ortalamasından anlamlı şekilde düşüktür ($p<.001$). Aynı şekilde, geriye dönük güven kararı ortalaması ileriye dönük öğrenme kararı ortalamasından anlamlı düzeyde küçüktür ($p<.001$).

Yukarıda Tablo 12’de tüm katılımcılar için hesaplanan geriye ve ileriye dönük üstbilişsel kararlar ve performans ortalamaları bir sonraki adımda, “güvenli”, “yüksek güvenli” ve “düşük güvenli” gruplar için ayrı ayrı hesaplanarak ilgili Tek Yönlü ANOVA ve Tukey sonuçları ile birlikte aşağıda Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13. Güvenli, Yüksek Güvenli ve Düşük Güvenli Grupların Sosyal-Bilişsel ve Bilişsel İşlemlerde İleriye ve Geriye Dönük Üstbilişsel Kararların ve Grupların Performanslarına İlişkin Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve İlgili ANOVA Sonuçları

Sosyal-Bilişsel						Bilişsel				
	Düşük Güvenli N=162 X (SS)	Güvenli N=32 X (SS)	Yüksek Güvenli N=57 X (SS)	F	Tukey	Düşük Güvenli N=43 X (SS)	Güvenli N=28 X (SS)	Yüksek Güvenli N=42 X (SS)	F	Tukey
İleriye Dönük Ö.K.	15.15 (7.576)	26.63 (2.848)	30.84 (3.649)	144,135** *	DG<G*** DG<Y*** G<YG**	15.75 (8.714)	16.61 (14.723)	31.62 (8.639)	28.889***	DG<YG*** G<YG**
Performans	25.18 (3.103)	26.19 (2.764)	22.07 (3.803)	23,868***	YG<DG*** YG<G***	24.40 (9.150)	16.21 (14.741)	10.79 (8.418)	17.814***	G<DG** YG<DG***
Geriye Dönük G.K.	15.13 (6.421)	26.13 (2.871)	28.32 (3.951)	142,392** *	DG<G*** DG<YG***	19.44 (9.689)	15.89 (14.908)	17.74 (8.094)	.941	

*** $p<.001$; ** $p<.01$

Tablo 13’te görüldüğü gibi güvenli, yüksek güvenli ve düşük güvenli gruplar bilişsel işlemlerin geriye dönük güven kararı hariç tüm karşılaştırmalarda anlamlı

şekilde farklılaşmışlardır. Hem sosyal-bilişsel işlemlerdeki ileriye ve geriye dönük üstbilişsel kararlar hem de bilişsel işlemlerdeki ileriye dönük üstbilişsel kararlarda yüksek güvenli grup beklendiği gibi düşük güvenli gruptan anlamlı düzeyde yüksek ortalamalar elde etmişlerdir.

Ancak konu açısından daha önemli olan bu üç grubun elde ettikleri ortalamalar açısından değil, yaptıkları tahminlerin performanslarından hangi yönde ne kadar saptığı açısından karşılaştırılmalarıdır. Bu amaçla öncelikle her katılımcının sosyal-bilişsel ve bilişsel işlemlerde ileriye ve geriye dönük yaptıkları tahmin ile performansları arasındaki fark belirlenmiştir. İkinci adımda bu üç grup “tahmin-performans farkı” değerleri açısından karşılaştırılmışlardır. Güvenli, yüksek güvenli ve düşük güvenli grupların “tahmin-performans farkı” ortalamaları ve standart sapmaları ile bu üç grubun karşılaştırılmasına ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi ve Tukey sonuçları aşağıda Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14. Güvenli, Yüksek Güvenli ve Düşük güvenli Grupların Sosyal-Bilişsel ve Bilişsel İşlemlerde İleriye ve Geriye Dönük Üstbilişsel Kararların Performanstan Ne Kadar Farklılaştığına İlişkin Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve İlgili ANOVA ve Tukey Sonuçları

	Sosyal-Bilişsel					Bilişsel				
	Düşük Güvenli N=162 X (SS)	Güvenli N=32 X (SS)	Yüksek Güvenli N=57 X (SS)	F	Tukey	Düşük Güvenli N=43 X (SS)	Güvenli N=28 X (SS)	Yüksek Güvenli N=42 X (SS)	F	Tukey
İleriye Dönük Ö.K.	-10.02 (6.528)	.44 (1.366)	8.77 (4.044)	249.453***	DG<G&YG*** G< YG***	-8.60 (4.777)	.39 (1.197)	20.83 (9.735)	214.704***	DG<G&YG*** G<YG***
Geriye Dönük G.K.	-10.06 (6.523)	-.06 (1.390)	6.25 (3.366)	199.415***	DG<G&YG*** G< YG***	-4.95 (3.873)	-.32 (1.020)	6.95 (5.772)	82.740***	DG<G&YG*** G<YG***

***p<.001

Yukarıda Tablo 14’te görülebileceği gibi sosyal-bilişsel ve bilişsel işlemlerde hem ileriye hem de geriye dönük üstbilişsel kararlar ile performans arasındaki en yüksek fark beklendiği gibi olumsuz yönde düşük güvenli gruba, olumlu yönde ise yüksek güvenli gruba aittir. Bu üç grup Tukey testi sonuçlarına göre ortalama “tahmin-performans farkı” değerleri açısından birbirlerinden anlamlı şekilde farklılaşmışlardır.

3.3.2. “Güvenli”, “Yüksek Güvenli” ve “Düşük Güvenli” Grupların Karanlık Üçlü Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Güvenli, yüksek güvenli ve düşük güvenli grupların oluşturulmasında önemli bir çıkış noktası konunun kişilik ile olası ilişkisi olmuştur. Değerlendirmelerin performansa göre hangi yönde gerçekleştiğinin, üstbilişsel süreçler ile kişilik arasındaki ilişkiye dair önemli ipuçları sağlayabileceği düşünülmüştür.

Hem ileriye dönük hem de geriye dönük değerlendirmelerde kendini olduğundan daha yukarıda görme eğilimi Karanlık Üçlü’de daha yüksek profile sahip kişilerden beklenmektedir. Aynı şekilde her iki değerlendirmede de güvenli değerlendirmeler yapan kişilerin en düşük Karanlık Üçlü profiline sahip olmaları beklenmektedir. Kendilerini olduklarının altında değerlendiren kişilerin Karanlık Üçlü puanları bu iki grubun arasında ve muhtemelen güvenli gruba daha yakın olacaktır. Bir diğer deyişle, bu grup Karanlık Üçlü ölçeğinde güvenli gruba göre daha yüksek, ancak kendini olduğundan daha yüksek değerlendiren gruba göre daha düşük puanlar elde edeceklerdir.

Güvenli, yüksek güvenli ve düşük güvenli grupların Karanlık Üçlü puanları açısından farklılaşıp farklılaşmadıkları sosyal-bilişsel ve bilişsel işlemler için ayrı ayrı olmak üzere Tek Yönlü ANOVA ve Tukey analizleri ile irdelenmiş, elde edilen bulgular ve analiz sonuçları aşağıda Tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15. Güvenli, Yüksek Güvenli ve Düşük Güvenli Grupların Karanlık Üçlü Ortalama Puanları ve Standart Sapmaları ile İlgili Tek Yönlü ANOVA ve Tukey Sonuçları

	Sosyal-Bilişsel					Bilişsel				
	Düşük güvenli N=162 X (SS)	Güvenli N=32 X (SS)	Yüksek Güvenli N=57 X (SS)			Düşük güvenli N=43 X (SS)	Güvenli N=28 X (SS)	Yüksek Güvenli N=42 X (SS)		
Karanlık Üçlü	73.46 (10.51)	71.53 (13.81)	78.02 (10.74)	4.723**	İ > K** İ > G** K > G**	74.93 (11.64)	75.25 (11.70)	75.62 (9.18)	.043	

**p=.010

Beklendiği üzere sosyal-bilişsel işlemlerde en yüksek Karanlık Üçlü ortalaması yüksek güvenli gruba aitken, en düşük ortalama güvenli gruba aittir. Düşük güvenli grup Karanlık Üçlü ortalaması diğer iki grubun arasında, beklendiği gibi güvenli

grup ortalamasına daha yakındır. Uygulanan Tek Yönlü ANOVA ve Tukey'e göre bu üç grubun ortalaması da birbirlerinden anlamlı şekilde farklılaşmıştır.

Diğer yanda bilişsel işlemlerde güvenli, yüksek güvenli ve düşük güvenli gruplara ait Karanlık Üçlü ortalamaları arasındaki farklılıklar istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bulunmamıştır.

3.3.3. “Güvenli”, “Yüksek Güvenli” ve “Düşük Güvenli” Grupların Mentalizasyon Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Bir sonraki adımda “güvenli”, “yüksek güvenli” ve “düşük güvenli” gruplar mentalizasyon ortalama puanları açısından farklılaşıp farklılaşmadıkları incelenmiştir. Karanlık Üçlü ile mentalizasyon arasındaki ilişki göz önüne alındığında, “güvenli” grubun Karanlık Üçlü’de olduğu gibi en yüksek mentalizasyon puanı ortalamasına sahip olacağı; diğer yanda “yüksek güvenli” grubun ise üç grup arasında en düşük mentalizasyon ortalama puanını elde edeceği düşünülmüştür. Düşük güvenli grubun ise Karanlık Üçlü’de olduğu gibi mentalizasyon ortalama puanı açısından diğer iki grubun arasında ve güvenli gruba daha yakın bir ortalama elde edeceği düşünülebilir.

Tablo 16. Güvenli, Yüksek Güvenli ve Düşük Güvenli Grupların Mentalizasyon Ortalama Puanları ve Standart Sapmaları ile İlgili Tek Yönlü ANOVA ve Tukey Sonuçları

	Düşük Güvenli N=162 X (SS)	Güvenli N=32 X (SS)	Yüksek Güvenli N=57 X (SS)	F	Tukey
Mentalizasyon	25.18 (3.10)	26.19 (2.76)	22.07 (3.80)	23.868***	YG<DG*** YG<G***

***p<.001

“Güvenli”, “yüksek güvenli” ve “düşük güvenli” grupların elde ettikleri mentalizasyon ortalama puanları karşılaştırıldığında beklendiği gibi en yüksek mentalizasyon ortalamasının “güvenli” gruba (X=26.19; SS=2.76); en düşük mentalizasyon ortalamasının ise “yüksek güvenli” gruba (X=22.07; SS=3.80) ait olduğu bulunmuştur. “Düşük güvenli” gruba ait mentalizasyon ortalama puanı (X=25.18; SS=3.10) Karanlık Üçlü’de olduğu gibi bu iki grubun arasında, güvenli gruba daha yakın olarak bulunmuştur. Elde edilen bu ortalamalara uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi sonucunda bu üç grubun mentalizasyon ölçeğinde elde

ettikleri ortalama puanların anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur [$F(2,248)=23.868$ $p<.001$]. Uygulanan Tukey Testi sonucunda yüksek güvenli grubun ortalamasının diğer iki gruptan da anlamlı şekilde düşük olduğu belirlenmiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı, ilk (18-29 yaş arası), orta (30-59 yaş arası) ve ileri (60 yaş üstü) yetişkinlik olarak belirlenmiş üç farklı yaş grubundaki katılımcıların bilişsel ve sosyal-bilişsel işlemlerde üstbilişsel karar alma isabetlerinin Karanlık Üçlü açısından gelişimsel olarak karşılaştırılmasıdır. Bulgular bölümünde hem bu değişkenler arasındaki ilişkiler hem de farklı yaş dönemlerindeki kişilerin bilişsel ve sosyal-bilişsel işlemlerde üstbilişsel karar alma isabeti ve mentalizasyon beceri düzeylerinin Karanlık Üçlü kişilik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ilgili analizlerle incelenmiş ve elde edilen bulgular ve sonuçlar farklı başlıklar altında sunulmuştur. Bu bölümde uygulanan analizlerden elde edilen sonuçlar literatürde yer alan araştırma bulguları ışığında incelenerek tartışılacaktır.

Araştırmanın birinci hipotezi katılımcıların üstbilişsel karar isabeti puanlarının, yaş gruplarına göre genç ve orta yetişkin grubu lehine, ileri yaş grubu aleyhine anlamlı düzeyde farklılaşacağı yönünde oluşturulmuştur. Bu hipotez araştırma sonuçlarına göre desteklenmiştir. Buna göre ileri yaş grubundaki katılımcılar ilk ve orta yetişkin gruptaki katılımcılara göre daha yanlış üstbilişsel karar isabetinde bulunmuşlardır. İleri yaş yetişkin grubundaki kişilerin sahip oldukları hayat deneyimi ile diğer yönde puanlar alacağı ihtimali düşünülse de analiz sonuçları aksini göstermiştir. Bu durum ileri yaş yetişkinlerin iyi öğrenilmiş bilgilerde yüksek düzeyde izleme yaparak doğru sonuçlar verdikleri fakat yeni öğrendikleri bilgilerde izleme görevinde yetersizlikleri olduğu ve yüksek güvenli hatalar yaptıkları şeklinde açıklanmıştır (Dodson ve ark., 2007). Literatüre bakıldığında, üstbilişsel kararların yaşa göre nasıl farklılaştığını inceleyen çalışmalar ileri yaştaki katılımcıların genç yetişkinlere göre daha düşük puanlar aldıklarını göstermektedir (örn. Souchay ve ark., 2000; Perrotin ve ark., 2006; Dodson ve ark., 2007; Thomas ve ark., 2010; Huff ve ark. 2011). Bu sonuçlar episodik hafızada yaşa bağlı meydana gelen değişimler ile açıklanmaktadır (Halamish ve ark., 2011). Yaşlı yetişkinlerin hafızalarını izlemeye sorunlar yaşaması hafıza sorunlarına yol açmaktadır (Souchay ve ark., 2006). Katılımcıların 18-84 yaş arasında olduğu bir çalışmada da üstbilişsel karar isabetleri incelenmiş ve sonuçlar yine ileri yaş yetişkinler aleyhine bulunmuştur. Üstbilişsel karar isabetinin yaşla birlikte azalması kişilerin kendilerini doğru izleyemedikleri ve bu sebeple yaşam içerisinde sorunlara neden olduğu belirtilmiştir (Palmer ve ark., 2014).

Araştırmanın ikinci hipotezi olarak katılımcıların mentalizasyon beceri puanlarının, yaş gruplarına göre genç ve orta yaş grubu lehine, ileri yetişkin grubu aleyhine anlamlı düzeyde farklılaşacağı belirlenmiştir. Bu hipotez de mevcut araştırma bulguları ile desteklenmiştir. Buna göre ileri yetişkin grubu, ilk ve orta yetişkin grubuna göre daha düşük mentalizasyon puanları almışlardır. Literatürde ileri yaş mentalizasyon becerilerini irdeleyen çalışmalara nadiren rastlanmaktadır. Yapılan çalışmalar yaşlanma ile sosyal-bilişsel işlevlerde bozulmalar olduğunu belirtmektedir (Moran ve ark., 2012). Mevcut çalışma ile aynı yaş aralıklarındaki katılımcılar ile çalışan Uekermann ve arkadaşları (2006) da araştırmasında benzer sonuçları bulmuş ve ileri yaştaki yetişkinlerin mentalizasyon becerilerinde gerilikler olduğunu belirtmiştir. Bu durum yaşlanmanın ön beyinde yarattığı olumsuz etkiler ile açıklanmıştır. Benzer şekilde, Maylor ve arkadaşları (2002) diğerlerine zihinsel durumları atamayı kısa hikayeler ile ölçtüğü çalışmasında, ileri yaş yetişkin grubun genç yetişkin gruba göre daha kötü sonuçlar aldığını bulmuş ve ilgili becerilerin yaş ile azaldığını belirtmiştir. Duygu ve düşüncelerin fotoğraf ve videolardan tanımlanması istenen bir başka çalışmada da yine ileri yaş grubu katılımcıların genç katılımcılara göre daha kötü performans gösterdiği ve yaşlanma ile sosyal bilişsel becerilerde gerileme olduğu bulunmuştur (Sullivan ve Ruffman, 2004). Yaşlanmanın etkisini inceleyen araştırmalarda genelde ilk ve ileri yaş yetişkin grupları ile çalışılmaktadır. Diğer çalışmaların aksine orta yetişkin yaş grubunu da araştırmalarına ekleyen Pardini ve Nichelli (2009) Gözlerden Zihin Okuma Testi'ni kullanarak mentalizasyon becerilerini ölçmüş ve yaşla birlikte mentalizasyon becerinde bozulmalar olduğunu bulmuştur. Özellikle de 50 yaş ve sonrasında belirginleşen bu bozuklukların normal yaşlanma etkisi ve nöro-psikiyatrik hastalıklardan kaynaklanan nedenlerin ayrıştırılabilmesi için kullanılabileceğini belirtmiştir. Moran ve arkadaşları (2012) da ileri yaş kişilerin sosyal-bilişsel işlemlerdeki düşük performanslarını, sosyal bilişten sorumlu nöral bölge olan dorsal medial prefrontal korteksteki yaşa bağlı değişimlere bağlamışlardır. Ek olarak Hess ve arkadaşları (2001) ileri yaş yetişkinlerin genç yetişkinlere göre sosyal-bilişsel görevlerde performans göstermeye daha az motive olduklarını çünkü sosyal olarak etkileşimde olmak istemeyecekleri yabancı insanların yüzlerine ilgi duymayacaklarını belirtmişlerdir.

Çalışmanın üçüncü Hipotezi olan “Karanlık Üçlü’de yüksek puan alan katılımcıların, mentalizasyon beceri puanları Karanlık Üçlü’de düşük puan alan

katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olacaktır.” analizler sonucunda desteklenememiştir. Bu hipotez Karanlık Üçlü profiline sahip kişilerin manipüle etme becerilerinin daha yüksek olacağı düşüncesinden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Bazı araştırma bulgularından hareket edilerek manipüle becerisi yüksek olan kişilerin diğer insanları doğru “okuyacağı” ve amaçları doğrultusunda karşı tarafı daha kolay manipüle edebilecekleri düşünülmüştür. Ancak bu araştırmada düşük, orta ve yüksek Karanlık Üçlü grupları mentalizasyon puanları açısından anlamlı düzeyde farklılaşmamışlardır.

Literatürde Karanlık Üçlü ile mentalizasyon arasındaki ilişkinin doğrudan incelendiği bir araştırmaya rastlanmamakla beraber, Karanlık Üçlü’nün bazı sosyal-bilişsel ve duygusal değişkenlerle anlamlı düzeyde ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Yapılan araştırmalarda üzerinde en çok durulan değişkenlerden biri empatidir. Empati ve Karanlık Üçlü arasındaki ilişkilerin irdelendiği araştırmalar incelendiğinde, Karanlık Üçlü puanları yüksek olan kişilerin empati becerilerinin düşük olduğu bulunmuştur (örn. Jonasan ve ark., 2013; Lowicki ve Zajenkowski, 2015; Jonason ve Kroll, 2015; Schimmenti ve ark., 2019). Bir başka zihne atıf yapabilme becerisi olarak da tanımlanan empati, mentalizasyona yakın bir beceri olarak kabul edilmektedir. Her ikisi de diğerlerinin zihinsel ve duygusal durumlarını anlamayı gerektirmektedir (Hooker ve ark., 2008). Empati yapabilme kapasitesi ile ilgili olduğu söylenen mentalizasyon becerilerinin ise Karanlık Üçlü’de yüksek alan kişilerde eksik özellikler olarak ortaya çıktığı belirtilmektedir (Jonason ve Krause, 2013). Bu bulgulardan hareketle bu araştırmada Karanlık Üçlü’de yüksek puan alan grubun mentalizasyon puanlarının farklılaşmaması bu grubun empati becerilerinin düşük olmasından kaynaklanmış olabilir. Ancak araştırmada empati değişkeninin ölçümlenmemiş olması bu iddiayı sadece olası bir hipotez düzeyinde bırakmaktadır.

Karanlık Üçlü ile çalışılan bir başka değişken de Zihin Kuramı’dır. Mentalizasyon becerisi ile eş anlamlı olarak da kullanılan Zihin Kuramı, diğerlerinin kendilerinden farklı zihinsel durumları olduğunun bilincinde olma durumu olarak tanımlanabilir. İnsanların davranış ve tepkilerini tahmin etmek, onların zihinsel durumlarını (duygu, niyet, amaç vb.) anlamayı gerektirir. Zihin kuramı ve/veya mentalizasyon becerilerinde yetersizlikler olması hem zayıf kişilerarası ilişkilere hem de yaşam kalitesinin düşmesine neden olabilir (Hooker ve ark., 2008). Karanlık Üçlü ve Zihin Kuramı ile ilgili yapılan çalışma sonuçlarına göre Karanlık

Üçlü profiline sahip kişilerin kısıtlı Zihin Kuramı'na sahip oldukları bulunmuştur. Zayıf Zihin Kuramı becerilerine sahip olmaları kişilerin diğer zihinleri yanlış ve/veya eksik okumalarına neden olmaktadır. Bu da kişilerarası ilişkilerinin azalmasına ve ilişkilerde itici davranışlara yol açmaktadır (Vonk ve ark, 2015).

Sosyal biliş becerileri ile Karanlık Üçlü arasındaki ilişkinin incelendiği bazı araştırmalarda sosyal biliş becerileri düşük olan katılımcıların Karanlık Üçlü'de (özellikle Makyevelist boyutta) manipülasyon ve sömürü özelliklerinin yüksek olduğu görülmüştür. İlk bakışta kuramsal açıdan beklenmeyen yönde olan bu bulgu, Esperger ve Bereczkei (2012) tarafından katılımcıların motivasyonu ile açıklanmıştır. Esperger ve Bereczkei (2012), katılımcıların kısıtlı Zihin Kuramı becerilerine rağmen başkalarını yönlendirmede başarılı olabilmelerini, bu kişilerin kendilerini başka zihinlerin yerine koyma motivasyonlarının yüksek olmasına bağlamıştır. Burada sözü edilen "motivasyon" araştırmacılar tarafından kişilerin kendi amaçları doğrultusunda diğer zihinleri araştırma isteği olarak tanımlanmıştır. Mevcut araştırmada da Karanlık Üçlü'de yüksek puan alan grubun düşük puanlı gruba göre mentalizasyonda yüksek puan almamasının bir olası nedeni katılımcıların motivasyonu olabilir. Gerçek hayatta kendi amaçları için karşı tarafı okuma motivasyonu yüksek olabileceken, araştırmada sunulan ve onlar için büyük olasılıkla hiçbir kişisel yarar içermeyen uyarılara karşı düşük motivasyonlarından dolayı daha kayıtsız kalmış ve dolayısıyla duyguları iyi okuyamamış olabilirler.

Literatürde bazı araştırmacılar yüksek Karanlık Üçlü profiline sahip kişilerin üstün manipüle becerilerine sahip olmalarını bu kişilerin "karanlık bir zekaya" sahip olmaları ile açıklamaktadır. Sosyal zekâsı yüksek olan kişilerin kendilerinden ve diğer insanlardan aldıkları sosyal ve duygusal malumatı çözümleme ve yorumlamada daha becerikli oldukları belirtilmiştir. Ancak, yüksek Karanlık Üçlü profiline sahip kişilerde bu sosyal yanın "karanlık" bir yan olduğu ve diğer insanları manipüle etmek ve yönetmekte kullanıldığı ileri sürülmektedir (Nagler ve ark., 2014). Bununla birlikte mevcut araştırma da dahil olmak üzere literatürde yer alan bazı çalışmalarda elde edilen bulgular Karanlık Üçlü profiline sahip kişilerin düşünüldüğü gibi karanlık bir zekaya sahip olmadıkları yönündedir. Literatürde çelişkili sonuçlar bulunmasına rağmen bu konuda yapılan bir meta-analiz çalışmasında Karanlık Üçlü ile sosyal zekâ arasında olumsuz yönde ilişki bulunmuştur. Bu bulgudan yola çıkılarak yüksek Karanlık Üçlü profiline sahip

kişilerin aslında karanlık bir zekaya sahip olmadığı iddia edilmiştir (Miao ve ark., 2019). Mevcut çalışmada da grupların farklılaşmaması karanlık zekâ teorisinin yanlışlanması anlamına gelmektedir.

İnsanları okuyup, manipüle edebilme becerilerinin karanlık bir zekadan mı yoksa genel yüksek zekadan mı kaynaklandığı sorusuna cevap bulabilmek amacıyla yapılan çalışmaların incelendiği bir diğer meta-analiz çalışmasında da genel zekâ ve Karanlık Üçlü arasında bir ilişki bulunamamış ve karanlık zekâ teorisi desteklenmemiştir (O'Boyle ve ark., 2013). Mevcut çalışmada elde edilen bulgular da aynı şekilde Karanlık Üçlü ile mentalizasyon arasında anlamlı bir ilişki olmadığına işaret etmiştir.

Araştırmanın dördüncü hipotezi Karanlık Üçlü'de yüksek puan alan katılımcıların üstbilişsel karar isabeti puanları, Karanlık Üçlü'de düşük puan alan katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha düşük olacağını ileri sürmüştür. Bir diğer deyişle, yüksek Karanlık Üçlü profiline sahip kişilerin kendini değerlendirmede daha başarısız olacakları düşünülmüştür. Literatürde yer alan bazı araştırmalarda da çeşitli psikolojik bozukluklara sahip kişilerin yetersiz üstbiliş becerilerine sahip oldukları bulunmuştur (Örn. Dimaggio ve ark., 2006; Carcione ve ark., 2011; Semerari ve ark., 2014; Sun ve ark., 2017; Lysaker ve ark., 2017; Carcione ve ark., 2019). Bu görüş mevcut araştırmada dört numaralı hipotez ile irdelenmiş, ancak Karanlık Üçlü'de yüksek, orta ve düşük profile sahip katılımcıların sosyal-bilişsel ve bilişsel işlemlerdeki üstbilişsel karar isabeti puanları açısından farklılaşmadığı bulunmuştur.

Zihinsel durumları tanıyabilme, kendine ve diğerlerine atıf yapabilme ve nedenlerini anlayabilme; zihinsel durumlar hakkındaki malumatı karar verme ve problem çözmede kullanabilme gibi bir dizi beceri olarak tanımlanan üstbilişsel becerilerin, psikolojik ve kişilik bozuklukları olan kişilerde düşük oldukları belirtilmiştir. Örneğin, Carcione ve arkadaşları (2019), zihinsel durumları anlamakta yaşanan güçlüğü kişilerarası ilişkilerde sorunlar ve psiko-sosyal işlevsizlik gibi pek çok sorunu beraberinde getirdiğini ileri sürmüşlerdir. Bu nedenle, klinik olarak da tanımlanabilen ve istenmeyen/itici kişilik özelliklerine sahip olan Karanlık Üçlü profiline sahip kişilerin de üstbilişsel becerilerinde sorunlar yaşayabileceği düşünülebilir. Mevcut çalışma daha önce literatürde birlikte çalışılmamış olan Karanlık Üçlü ve üstbilişsel karar isabeti değişkenlerini birlikte

ele almış, ancak uygulanan analizlerde düşük ve yüksek Karanlık Üçlü gruplarının ileriye ve geriye dönük karar isabeti puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır. Katılımcıların araştırmada yapmış oldukları performanslarıyla ilgili ileriye ve geriye dönük değerlendirmeler katılımcıların dönüp kendilerine bakmalarını, bir anlamda iç-gözlem (self-reflection) yapmalarını gerektirmektedir. Yetersiz üstbilişsel becerilere sahip kişilerin iç-gözlem yapamadıkları dolayısı ile duygu ve düşüncelerini tanımlamakta sorunlar yaşadıkları söylenmektedir (Dimaggio ve ark., 2010). Bu bilgi doğrultusunda, mevcut çalışmada yetersiz üstbiliş becerilerine işaret eden düşük karar isabeti katılımcıların kendilerine yansıtma yapmakta ve dolayısı ile üstbilişsel izleme görevinde yetersiz oldukları anlamına gelebilir.

Mevcut çalışmaya ait hipotezleri sınamaya yönelik yapılan analizlere ek olarak, konuya farklı bir açıdan bakabilmek amacıyla katılımcılar sosyal-bilişsel ve bilişsel işlemlerdeki ileriye ve geriye dönük üstbilişsel karar tahminlerinde yaptıkları değerlendirmelere göre “güvenli”, “yüksek güvenli” ve “düşük güvenli” olarak üç farklı gruba ayrılmış ve elde edilen sonuçlar Bulgular bölümünde Tablo 12 – Tablo 16 arasında sunulmuştur. Bulgular bölümünde vurgulandığı gibi araştırma hipotezlerinin sınanmasında üstbilişsel kararların hesaplanması mutlak değerler üzerinden yapılmış, diğer bir deyişle, değerlendirmelerin gerçek performanstan ne kadar saptığı esas alınırken hangi yönde saptığı dikkate alınmamıştır. Güvenli, yüksek güvenli ve düşük güvenli grupların oluşturulması konunun anlaşılmasında değerlendirmenin performanstan ne kadar saptığının yanı sıra hangi yönde saptığını da denkleme dahil etmiştir. Bu bulguların yapılan değerlendirmelerin kişilik profilleri ile ilgisine dair önemli ipuçları sağlayacağı öngörülmüştür. Soll (1996) yüksek güvenli ve düşük güvenli cevap verme yanlılığında kişisel farkların önemli olduğunu, bazı kişilerin yüksek güvenli olmaya bazılarının da düşük güvenli olmaya yönelik doğuştan eğilimli olduğunu belirtmiştir.

Tüm katılımcıların sosyal-bilişsel ve bilişsel işlemlerde elde ettikleri ileriye ve geriye dönük kararları ile performans ortalamalarına bakıldığında (Tablo 12), ilk dikkati çeken nokta katılımcıların sosyal-bilişsel ve bilişsel işlemlerdeki performans ve değerlendirme farklılıklarıdır. Sosyal-bilişsel işlemlerde katılımcılar kendilerine sunulan soruları %68 (24.44/36) düzeyinde doğru cevaplarken, bu oran bilişsel işlemlerde %27 (10.83/40) olarak belirmiştir. Bu iki alan arasındaki önemli ve anlamlı fark çeşitli nedenlerden kaynaklanmış olabilir. Öncelikle yüzdeki ifadeyi

okuma beyinde bilinçdışı süreçler tarafından “otomatik” olarak gerçekleştirilirken, diğer yanda tanıma belleği bilinçli olarak odaklanmayı gerektirdiği için beyine daha fazla bilişsel yük getirmektedir. Katılımcıların gözünde bu görev, çevrimiçi katıldıkları onların hayatında muhtemelen pek de önemli olmayan bir araştırmanın talebi olduğu için bu bilişsel yükün altına girmekten daha kolay kaçınmış olabilirler. Zorlu olarak algılanan görevlerde kişilerin daha fazla çabasal yatırım yaptığı, daha fazla zaman harcadıkları ve cevaplarını yeniden düzenledikleri söylenmektedir (Efklides, 2016). Bir ikinci olası neden görevle aşinalık olabilir. Yüz okuma günlük hayatta bebeklikten başlayarak tüm hayat boyunca çok sık başvurulmuş bir bilişsel süreçken, kelime çiftlerini ezberleyerek verilen ipucuyla hatırlama günlük hayatta az karşılaşılan bir durumdur. Dolayısıyla yüz okumadaki deneyim kelime hatırlamadaki deneyimden çok daha fazla olacaktır. Efklides (2016) de aşinalık hissinin görevi gerçekleştirmeyi kolaylaştırdığını, aksine zorluk hissinin ise kişilerde memnuniyetsizlik yaratarak görevi sekteye uğrattığını belirtmiştir.

Tablo 12’de dikkati çeken bir başka nokta, ileriye dönük değerlendirmelerin hem sosyal-bilişsel ($24.57/36=\%68$) hem de bilişsel işlemlerde ($27.01/40=\%68$) aynı olmasıdır. Diğer bir deyişle, katılımcılar bu çok farklı iki işlem için de başarı tahminlerini aynı düzeyde yapmışlardır. Bu yüzdeler bir anlamda ileriye dönük değerlendirmelerin işlemden bağımsız yapıldığını düşündürmektedir. Nitekim kişiliğin göreceli olarak sabit bir faktör olduğu düşünüldüğünde farklı işlemlerde benzer profiller göstermeleri anlaşılabilir bir durumdur. Böylece her iki tür işlemde de benzer şekilde tahminler yapan grupların kendi içlerinde tutarlı oldukları görülmektedir. Ehrlinger ve Dunning de (2003) kişilerin görevi ne kadar iyi yaptıklarının değerlendirmesini mevcut görevdeki performanslarına göre değil, kendi becerileri hakkındaki genel görüşlerine göre yaptıklarını söylemişlerdir. Kişinin geçmiş performanslarını yansıtan ve objektif olmayabilen bu kronik kendilik-görüşü (self-views) mevcut görevden bağımsız olarak kişinin mevcut performansı hakkında tahmin yürütmesine neden olmaktadır.

Ancak, ileriye dönük değerlendirmelere performans ışığında bakıldığında durum çok farklılaşmaktadır. Sosyal-bilişsel işlemlerde performans ileriye dönük tahminle hemen hemen aynıyken, bilişsel işlemlerde performans ileriye dönük tahminlerin çok altında gerçekleşmiştir. Diğer bir deyişle, katılımcılar sosyal-bilişsel işlemlerde çok başarılı tahminler yaparken, bilişsel işlemlerdeki tahminlerinde çok yanlışmışlardır. Bu farklılık yine işlemle ilgili aşinalıktan kaynaklanmış olabilir.

Yukarıda da vurgulandığı gibi yüz okuma katılımcıların tanıma belleğine göre günlük hayatta çok daha fazla deneyimlediği, belki de daha önemlisi, yaptığı tahminler hakkında sık sık geri bildirim aldığı bir işlemdir. Alınan geri bildirimlerin kişilerin konuyla ilgili tahminlerini daha güvenli yapacağı düşünülebilir. Ne var ki, bu durumda katılımcılardan daha az aşına oldukları ve dolayısıyla daha az geri bildirim aldıkları bilişsel işlemlerde daha düşük ileriye dönük tahminde bulunmaları beklenecektir. Oysa yukarıda da vurgulandığı gibi, bilişsel işlemlerdeki ileriye dönük tahmin ortalaması sosyal-bilişsel işlemlerdeki tahmin ortalamasıyla aynıdır. Dolayısıyla konunun sırf aşinalıkla açıklanması mümkün değildir.

Sosyal-bilişsel ve bilişsel işlemlerdeki ileriye dönük tahminlerdeki benzerlik ancak performanstaki farklılığın olası bir nedeni, insanların aşına olmadıkları işlemlerle ilgili tahminlerinde aşına oldukları işlemlerdeki genel tahminlerine başvurmaları olabilir. Şayet kişiden daha önce pek aşına olmadığı, elinde fazla veri bulunmayan bir işlemle ilgili tahminde bulunması isteniyorsa, başvurabileceği en iyi yol aşına olduğu işlerdeki performansını baz alarak benzer bir tahminde bulunmaktır. Aynı ileriye dönük tahmine rağmen, bilişsel işlemlerdeki yanılsamanın bir diğer nedeni psikolojik faktörler olabilir. Katılımcılar aşına oldukları işlemlerde daha güvenli tahminlerde bulunacaklardır. Ancak, aşına olmadıkları bir işlemle ilgili tahminde bulunmaları istendiğinde muhtemelen kişilikleri ve psikolojik dinamikleriyle ilgili konular tahminlerine daha fazla yansıyacak ve buna bağlı olarak tahminlerinde daha fazla yanılacaklardır.

Tablo 12’de sunulmuş olan bulgulara üzerinde durulması gereken bir başka nokta geriye dönük değerlendirmelerdir. Sosyal-bilişsel işlemler ile bilişsel işlemlerdeki geriye dönük değerlendirmelerde büyük farklılıklar görülmüştür. Sosyal-bilişsel işlemlerde katılımcılar ileriye dönük tahminlerinde %68 başarı beklerken performansları sonrasında başarılarını %53 (19.04/36) olarak değerlendirmişlerdir. Oysa, diğer yanda bilişsel işlemlerde ileriye dönük tahminlerdeki başarı beklentisi %68 iken, performans sonrasında bu oran %25 (9.92/40) olarak belirmiştir.

Bu değerlerde ilk dikkati çeken bilişsel işlemlerde katılımcılar ileriye dönük tahminlerinde çok yanılmışken (27.01/40=%68’e karşın 10.83/40=%27), geriye dönük tahminlerinde çok daha güvenli olmuşlardır (9.92/40=%25’e karşın 10.83/40=%27). Az önce de tartışıldığı üzere, kişiler daha az aşına oldukları

işlemlerle ilgili tahminlerinde daha aşına oldukları işlemlerdeki tahminlerine başvuracak, ayrıca psikolojik dinamiklerinin bu tahminlere yansması daha fazla olacaktır. Ancak, geriye dönük değerlendirmeler yaptıklarında, ellerinde performanslarına dair veriler olduğu için daha güvenli değerlendirmeler yapabileceklerdir.

Diğer yanda sosyal-bilişsel işlemlerde katılımcılar ileriye dönük tahminlerinde hiç yanılmamışken ($24.57/36=68\%$ ’e karşın $24.44/36=68\%$), geriye dönük tahminlerinde bilişsel işlemlere göre daha fazla yanılmışlardır ($19.04/36=53\%$ ’e karşın $24.44/36=68\%$). Bu farklılığın olası bir nedeni sosyal-bilişsel işlemlerde katılımcıların geriye dönük tahminlerinde performanslarına ilişkin daha az veri ile hareket etmiş olmaları olabilir. Bilişsel işlemlerde bir katılımcı ne kadar kelime çiftini doğru hatırlayabildiği ile ilgili daha somut veriye sahipken, sosyal-bilişsel işlemlerde katılımcılar verdikleri cevapların ne kadar doğru olup olmadığı ile ilgili daha az somut bir bilgiye sahiptirler. Nitekim, literatürde yer alan benzer çalışmalarda bilişsel işlemlerde geriye dönük üstbiliş kararlarının ileriye dönük tahminlere göre performansa daha yakın olduğu bulunmuştur.

Hatırlanacağı üzere tüm katılımcılar için hesaplanan geriye ve ileriye dönük üstbilişsel kararlar ve performans ortalamaları bir sonraki adımda, “güvenli”, “yüksek güvenli” ve “düşük güvenli” gruplar için ayrı ayrı hesaplanarak Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13’te ilk dikkati çeken nokta, hem sosyal-bilişsel hem de bilişsel işlemlerde en düşük ileriye dönük tahminlerin düşük güvenli gruba, en yüksek tahminlerin ise yüksek güvenli ait olduğu, güvenli grubun ise bu iki grubun arasında yer aldığıdır. Tablo 12’de tüm katılımcılar için verilen ortalamalar göz önüne alındığında, düşük güvenli grubun ileriye dönük değerlendirme ortalamaları hem bilişsel hem de sosyal-bilişsel işlemlerde genel grup ortalamalarının altında, yüksek güvenli grubun ortalamaları ise genel ortalamaların üstünde yer almıştır. Kişilerden kendi performanslarıyla ilgili ileriye dönük bir değerlendirme yapmaları istendiğinde, kaçınılmaz olarak geçmiş deneyimlere dayanacak bu değerlendirmenin ne kadar güvenli olacağı ya da ne kadar psikolojik faktörler tarafından etkileneceği gündeme gelmektedir. Kişinin geçmiş deneyimleri ne kadar ruhsal açıdan sağlıklıysa kişinin yapacağı değerlendirmelerin de o kadar psikolojik faktörlerden uzak, dolayısıyla daha güvenli olacağı söylenebilir. Ancak kişinin

geçmiş deneyimleri onun benlik algısında birtakım örselenmelere yol açmışsa, bu olumsuz yaşantılar kişinin dinamiklerine bağlı olarak onu daha olumsuz veya savunucu olarak daha olumlu değerlendirmeler yapmaya yönlendirebilecektir.

Tablo 13'te geriye dönük değerlendirmelerle ilgili bulgular sosyal-bilişsel işlemler için aynı eğilimde olmuştur. Yine en düşük geriye dönük değerlendirme ortalaması düşük güvenli gruba, en yüksek ortalama ise yüksek güvenli gruba aittir. Ancak bilişsel değerlendirmelerde yüksek güvenli ve düşük güvenli gruplara ait ortalamalar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 13'te üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da ileriye ve geriye dönük değerlendirmeler ile performans arasındaki ilişkilidir. Sosyal-bilişsel işlemlerde en düşük performans ortalaması ($X=22.07$) yüksek güvenli gruba aitken, hem ileriye ($X=30.84$) hem de geriye ($X=28.32$) dönük değerlendirmelerde en yüksek tahmin ortalaması yine bu gruba aittir. Aynı şekilde bilişsel işlemlerde de en düşük performans ortalaması yüksek güvenli ($X=10.79$) gruba aittir. Oysa ileriye dönük tahminlerde en yüksek ortalama ($X=31.62$) yine yüksek güvenli gruba aittir. Bilişsel işlemlerin geriye dönük değerlendirmelerinde anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Bu bulgular, Dunning-Kruger etkisini ile aynı doğrultudadır. Dunning-Kruger etkisi (Kruger ve Dunning 1999), bilgi ve becerileri iyi olan kişilerin kendilerini olduğundan daha altta, bilgi ve becerileri yetersiz olan kişilerin ise kendilerini olduğundan daha yukarıda değerlendirdiklerini ileri sürmektedir. Dunning ve Kruger bu görüşlerini kişilerin üstbilişsel becerilerindeki yetersizlikle açıklamıştır. Kruger ve Dunning'e (1999) göre, daha az yetenekli/bilgili insanların üstbilişsel becerileri kısıtlı/eksik ve aşırı özgüvenlidirler. Üstbilişsel becerilerdeki yetersizlik olarak görülen bu durum, kişilerin performansları hakkında iç görüşleri olmaması ve performanslarını izlemeye sorunlar yaşamaları ile açıklanmıştır.

Tablo 13'te sunulmuş olan bulgularda daha da dikkati çeken nokta hem sosyal-bilişsel hem bilişsel işlemlerde düşük güvenli grubun hem ileriye hem de geriye dönük tahmin ortalamalarının performans ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük olmasıdır. Oysa yüksek güvenli grubun hem sosyal-bilişsel hem bilişsel işlemlerde hem ileriye hem geriye dönük değerlendirmelerinin ortalaması performans ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir. Beklendiği gibi düşük güvenli grup hem ileriye dönük beklentilerini hem de geriye dönük

değerlendirmelerini gerçek performanslarının çok aşağısında tahmin ederken, yüksek güvenli grup tam tersine her iki değerlendirmelerinde de gerçek performanslarının üstünde tahminler yapmışlardır. Bu bulgular bir taraftan Dunning-Kruger Etkisi'ni ortaya koyarken bir taraftan da araştırmada düşük güvenli ve yüksek güvenli grupların kuramsal beklentilere uygun olarak oluşturulmuş olduğuna işaret etmektedir.

Sosyal-bilişsel ve bilişsel işlemlerde ileriye ve geriye dönük değerlendirmeler ile performans arasındaki farkın güvenli, yüksek güvenli ve düşük güvenli gruplarda nasıl oluştuğuna dair bulgular Tablo 14'te sunulmuştur. Tablo 14'te sunulan bulgular sadece düşük güvenli ve yüksek güvenli grupların değil her üç grubun da ileriye ve geriye dönük performans değerlendirmeleri açısından anlamlı düzeyde farklılaştıklarını ortaya koymuştur. Ancak araştırmanın hedefleri açısından asıl önemli olan bu üç grubun Karanlık Üçlü ve mentalizasyon puanları açısından farklılaşıp farklılaşmadıklarıdır. Konuyla ilgili bulgular aşağıda ayrı bir başlık altında tartışılmıştır.

Güvenli, yüksek güvenli ve düşük güvenli grupların Karanlık Üçlü puanları açısından karşılaştırılmalarına ilişkin bulgular Tablo 15'te sunulmuştur. Sosyal-bilişsel işlemlerle ilgili ortalamalara bakıldığında en yüksek ortalamanın yüksek güvenli, en düşük ortalamanın ise güvenli gruba ait olduğu, düşük güvenli grubun ise bu iki grubun arasında ve güvenli grubun ortalamasına daha yakın bir ortalama elde ettiği görülmektedir. Her üç gruba ait ortalama da birbirlerinden anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Böylelikle araştırmanın beşinci hipotezi desteklenmiştir. Bu bulgular literatürde yer alan bulgular doğrultusunda yüksek güvenli grubun diğer iki gruba göre psikolojik bozukluklara daha eğilimli olabileceğini düşündürmektedir. Nitekim Karanlık Üçlü değerlendirmesi narsisizmi de içermektedir. Narsisistik kişilerin kendilerini olduğundan daha yukarıda değerlendirmeye eğilimli olacakları göz önüne alınırsa, yüksek güvenli grubun içinde diğer gruplara göre narsisizm daha fazla olacak, dolayısıyla bu grubun Karanlık Üçlü puanı diğer iki gruba göre daha yüksek olarak belirecektir. Aynı şekilde güvenli grubun ise psikolojik bozukluklardan en uzak grup olacağı düşünülecek olursa en düşük Karanlık Üçlü puanına bu grubun sahip olması beklenecektir. Diğer yanda bilişsel işlemlerde güvenli, yüksek güvenli ve düşük güvenli olan grupların Karanlık Üçlü ortalama puanları açısından çok benzer oldukları ve anlamlı düzeyde farklılaşmadıkları görülmektedir. Yüz tanımayı içeren sosyal-bilişsel işlemler daha çok kişilerarası

ilişkileri ve ona bağlı olarak duyguları ve psikolojik dinamikleri içerirken, diğer yanda tanıma belleği ile değerlendirilen bilişsel işlemler daha çok zihinsel mekanizmalarla ilgilidir. Bu açıdan psikolojik ve patolojik faktörlerin daha çok sosyal-bilişsel işlemlerde gündeme geleceği düşünülebilir. Bilişsel işlemlerde güvenli, yüksek güvenli ve düşük güvenli gruplar arasında fark bulunamaması bu nedenden kaynaklanmış olabilir.

Araştırmada son olarak güvenli, yüksek güvenli ve düşük güvenli grupların mentalizasyon puanları açısından farklılaşıp farklılaşmadıkları araştırılmış ve ilgili bulgular Tablo 16'da sunulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, en yüksek mentalizasyon ortalaması güvenli gruba, en düşük mentalizasyon ortalaması ise yüksek güvenli gruba aittir. Yüksek güvenli grup mentalizasyon ortalaması açısından hem güvenli hem düşük güvenli gruptan anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Böylelikle araştırmanın altıncı hipotezi desteklenmiştir. Buna göre karşı tarafı en iyi okuyan grubun güvenli grup olduğu, patolojiye daha yakın olarak değerlendirilen yüksek güvenli grubun ise en kötü okumayı yaptığı söylenebilir. Kuramsal açıdan psikolojik bozukluklar arttıkça kişi daha çok ben merkezli bir tavır içerisinde dışarıdan çok kendisiyle meşgul olacak ve dışarıdan gelen verilere daha kapalı olurken, gelen verileri değerlendirmede daha yanlı davranacaktır. Oysa daha güvenli kişiler kendilerine gelen verileri daha objektif bir şekilde değerlendireceklerdir.

Genel olarak çalışma sonuçları değerlendirildiğinde yaş ve kişiliğin üstbilişsel değerlendirmelerde önemli olduğu görülmektedir. Bunun yanında farklı işlemlerde (bilişsel ve/veya sosyal-bilişsel) farklı üstbilişsel değerlendirmelerin yapıldığı da bulgular ile gösterilmiştir. Bu doğrultuda üstbilişsel değerlendirmeler yapılırken bu faktörlerin önemine dikkat etmek gerektiği önerilebilir.

Çalışmanın çevrimiçi yapılmasından kaynaklı bazı sınırlılıklar söz konusudur. Dışlama kriteri olarak ileri yaş yetişkin yaş grubuna mini mental test uygulayamamak bunlardan bir tanesidir. Diğer ise ölçek ve görevler yüz yüze yapılmış olsaydı katılımcılar motive edilerek görevlerin ve ölçeklerin hepsinin doldurulması sağlanabilir ve böylece data kaybı yaşanmazdı. Bunlara ek olarak, üçüncü hipotezde puanlar arasında fark çıkmamasının bir sebebi Karanlık Üçlü'de yüksek puana sahip grubun puanlarının çok uçta olmaması ve bu sebeple Karanlık Üçlü'de düşük puana sahip grupla aralarında yeterli farklılaşma olmaması olabilir. Ayrıca, bilişsel görevin

katılımcıların yaklaşık üçte biri tarafından boş bırakılması da nedenler arasında olabilir. Bilişsel görevin zor olarak değerlendirilmesi ve sıralama da ikinci sırada olmasına rağmen sıkıldıklarını ifade etmeleri boş bırakma sebepleri arasında gösterilebilir. Çalışmalar uzun kelime listelerin öğrenme kararlarının daha düşük olduğunu ve hatırlamanın malzemenin miktarından etkilendiğini göstermektedir (örn: Tauber ve Rhodes, 2010; Undorf ve Erdfelder, 2013). Ayrıca kelime çiftlerinin aynı kategoriden olmamalarının (birbirleriyle ilgisiz olmalarının) öğrenme kararlarını düşürdüğü de belirtilmektedir (Matvey ve ark., 2006).

Dördüncü hipotezde puanlar arasında farklılaşma çıkmamasının sebebi Karanlık Üçlü ölçeğinin katılımcıların yaklaşık üçte biri tarafından boş bırakılması olabilir. Zorlu olarak tanımlanabilecek sosyal-bilişsel ve bilişsel görevlerin ardından üçüncü sırada yer alan Karanlık Üçlü ölçeğini sıkılmalarından ötürü boş bıraktıkları tahmin edilmektedir.

KAYNAKÇA

Austin, E. J., Farrelly, D., Black, C. ve Moore, H. (2007). Emotional intelligence, Machiavellianism and emotional manipulation: Does EI have a dark side?, *Personality and Individual Differences*, 43/1, 179-189. doi.org/10.1016/j.paid.2006.11.019

Baron-Cohen, S., Jolliffe, T., Mortimore, C., & Robertson, M. (1997). A Further Advanced Test of Theory of mind: Evidence from Very High Functioning Adults with Autism or Asperger Syndrome. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 813-822. doi.org/10.1111/j.1469-7610.1997.tb01599.x

Baron-Cohen, S., Wheelwright, S., Hill, J., Raste, Y., & Plumb, I. (2001). The "Reading the Mind in the Eyes" Test Revised Version: A Study with Normal Adults, and Adults with Asperger Syndrome or High-Functioning Autism. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 42, 241-251. doi.org/10.1111/1469-7610.00715

Bateman, A., Bolton, R. ve Fonagy, P. (2013). Antisocial Personality Disorder: A Mentalizing Framework, *The Journal of Lifelong Learning in Psychiatry*, 11/2 doi.org/10.1176/appi.focus.11.2.178

Boyle, G. J., Saklofske, D. H. ve Matthews, G. (2015). Measures of Personality and Social Psychological Constructs, Elsevier London içinde Measures of Dark Personalities, Paulhus, D. L. Ve Jones, D. N.

Brown, A. ve Palmscar, A. S. (1982). 'Inducing strategic learning from texts by means of informed, self-control training' içinde Wong, B., Metacognition and Learning Disabilities Topics in Learning and Learning Disabilities, 1-17.

Brown, A. L., Bransford, J. D., Ferrara, R. A. (1982). Learning, Remembering, and Understanding. Technical Report No. 244, *Center for the Study of Reading*, 85-140

de Bruin, A.B.H., Kok, E.M., Lobbetael, J. et al. The impact of an online tool for monitoring and regulating learning at university: overconfidence, learning strategy, and personality. *Metacognition Learning*, 12, 21–43 (2017). doi.org/10.1007/s11409-016-9159-5

Buratti, S., Allwood, C.M. & Kleitman, S. (2013). First- and second-order metacognitive judgments of semantic memory reports: The influence of personality traits and cognitive styles. *Metacognition Learning*, 8, 79–102. doi.org/10.1007/s11409-013-9096-5

Carcione, A., Nicolò, G., Pedone, R., Popolo, R., Conti, L., Fiore, D., Procacci, M., Semerari, A. Ve Dimaggio, G. (2011). Metacognitive mastery dysfunctions in personality disorder psychotherapy. *Psychiatry Research*, 190/1, 60-71. doi.org/10.1016/j.psychres.2010.12.032

Carcione, A., Riccardi, I., Bilotta, E., Leone, L., Pedone, R., Conti, L., Colle, L., Fiore, D., Nicolò, G., Pellecchia, G., Procacci, M., Semerari, A. (2019). Metacognition as a Predictor of Improvements in Personality Disorders. *Frontiers in Psychology*. doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00170

Cherney, I. D. (2003). Young children's spontaneous utterances of mental terms and the accuracy of their memory behaviors: a different methodological approach, *Infant and Child Development*, 12, 89-105 [doi:10.1002/icd.267](https://doi.org/10.1002/icd.267)

Christie, R., ve Geis, F. L. (1970). *Studies in Machiavellianism*. New York: Academic Press.

Davis, S. K., Nichols, R. (2016). Does Emotional Intelligence have a "Dark" Side? A Review of the Literature, *Frontiers in Psychology*, 7. [doi:10.3389/fpsyg.2016.01316](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01316)

Dimaggio, G., ve Lysaker, P. H. (Eds.). (2010). *Metacognition and severe adult mental disorders: From basic research to treatment*. London: Routledge

Dimaggio, G., Hermans, H. J. M., & Lysaker, P. H. (2010). Health and Adaptation in a Multiple Self: The Role of Absence of Dialogue and Poor Metacognition in Clinical Populations. *Theory & Psychology*, 20/3, 379–399. doi.org/10.1177/0959354310363319

Dimaggio, G. Ve Attina, G. (2012). Metacognitive Interpersonal Therapy for Narcissistic Personality Disorder and Associated Perfectionism, *Journal of Clinical Psychology*, 68/8, 922–934. [doi: 10.1002/jclp.21896](https://doi.org/10.1002/jclp.21896)

Dimaggio, G., Semerari, A., Carcione, A., Procacci, M. Ve Nicolò, G. (2006). Toward a Model of Self Pathology Underlying Personality Disorders: Narratives, Metacognition, Interpersonal Cycles and Decision Making Processes, *Journal of Personality Disorders*, 20/6, 597–617.

Dimaggio, G., Procacci, M., Nicolò, G., Popolo, R., Semerari, A., Carcione, A. ve Lysaker, P. H. (2007). Poor Metacognition in Narcissistic and Avoidant Personality Disorders: Four Psychotherapy Patients Analysed Using the Metacognition Assessment Scale. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 14. [doi: 10.1002/cpp.541](https://doi.org/10.1002/cpp.541)

Dodson, C. S., Bawa, S., & Krueger, L. E. (2007). Aging, metamemory, and high-confidence errors: A misrecollection account. *Psychology and Aging*, 22/1, 122-133. doi.org/10.1037/0882-7974.22.1.122

Double, K. S., Damian P. B. ve Walker, S. A. (2017): A meta-analysis and systematic review of reactivity to judgements of learning. *Memory*. [doi: 10.1080/09658211.2017.1404111](https://doi.org/10.1080/09658211.2017.1404111)

Efklides, A. (2006). Metacognition and affect: What can metacognitive experiences tell us about the learning process?. *Educational Research Review*, 1/1, 3-14. doi.org/10.1016/j.edurev.2005.11.001

Ehrlinger, J. Ve Dunning, D. (2003). How Chronic Self-Views Influence (and Potentially Mislead) Estimates of Performance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84/1, 5–17. [doi: 10.1037/0022-3514.84.1.5](https://doi.org/10.1037/0022-3514.84.1.5)

Esperger, Z. Ve Bereczkei, T. (2012). Machiavellianism and Spontaneous Mentalization: One Step Ahead of Others. *European Journal of Personality*, 26, 580–587. [doi:10.1002/per.859](https://doi.org/10.1002/per.859)

Fayyaz, W., & Kamal, A. (2011). Personality Traits and the Metacognitive Listening Skills of English as a Foreign Language in Pakistan. *Journal of Behavioral Sciences*, 21/2, 59–76.

Fehr, B., Samsom, D. Ve Paulhus, D. L. (1992). The Construct of Machiavellianism: Twenty Years Later Charles D. Spielberger James N. Butcher *Advances in Personality Assessment*, 9 Routledge Taylor & Francis Croup New York

Felisberti, F. M. ve King, R. (2017). Mind-Reading in altruists and psychopaths. In: Ibáñez A., Sedeño L., García A. (eds) *Neuroscience and Social Science*. Springer, Cham. doi.org/10.1007/978-3-319-68421-5_6

Flavell, J. H. (1979). Metacognition and Cognitive Monitoring A New Area of Cognitive—Developmental Inquiry. *American Psychologist*, 34/10, 906-911.

Fonagy, P. ve Bateman, A. W. (2007) Mentalizing and borderline personality disorder, *Journal of Mental Health*, 16/1, 83-101, doi: [10.1080/09638230601182045](https://doi.org/10.1080/09638230601182045)

Fonagy, P. Ve Bateman, A. (2008). The Development of Borderline Personality Disorder – A Mentalizing Model, *Journal of Personality Disorders*, 22/1, 4–21. doi.org/10.1521/pedi.2008.22.1.4

Furnham, A., Richards, S. C., ve Paulhus, D. L. (2013). The Dark Triad of Personality: A 10 Year Review. *Social and Personality Psychology Compass*, 7/3, 906-911. doi.org/10.1111/spc3.12018

Girli, A. (2014). Psychometric Properties of the Turkish Child and Adult Form of “Reading the Mind in the Eyes Test”. *Psychology*, 5, 1321-1337. doi.org/10.4236/psych.2014.511143

Halamish, V., McGillivray, S. ve Castel, A. D. (2011). Monitoring One’s Own Forgetting in Younger and Older Adults. *Psychology and Aging*, 26/3, 631-635. [doi: 10.1037/a0022852](https://doi.org/10.1037/a0022852)

Hare, R. D. (1985). Comparison of procedures for the assessment of psychopathy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 53, 7–16.

Hess, T. M., Rosenberg, D. C., ve Waters, S. J. (2001). Motivation and representational processes in adulthood: The effects of social accountability and information relevance. *Psychology and Aging*, 16/4, 629-642. doi.org/10.1037/0882-7974.16.4.629

Hooker, C. I., Verosky, S. C., Germine, L. T., Knight, R. T., D’Esposito, M., Mentalizing about emotion and its relationship to empathy, *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 3/3, 204–217. doi.org/10.1093/scan/nsn019

Huff, M. J., Meade, M. L. Ve Hutchison, K. A. (2011). Age-related differences in guessing on free and forced recall tests. *Memory*, 19/4, 317–330. [doi: 10.1080/09658211.2011.568494](https://doi.org/10.1080/09658211.2011.568494)

Hyde, J., Grieve, R., Norris, K. ve Kemp, N. (2020). The dark side of emotional intelligence: the role of gender and the Dark Triad in emotional manipulation at work. *Australian Journal of Psychology*, 72/4, 307-317. [doi:10.1111/ajpy.12294](https://doi.org/10.1111/ajpy.12294)

Ickes, W. (1993). Empathic accuracy. *Journal of Personality*, 61, 587– 610

Ickes, W., Stinson, L., Bissonnette, V., & Garcia, S. (1990). Naturalistic social cognition: Empathic accuracy in mixed-sex dyads. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 730 –742. [doi:10.1037/0022-3514.59.4.730](https://doi.org/10.1037/0022-3514.59.4.730)

Jauk, E., Freudenthaler, H. H. ve Neubauer, A. C. (2016). The Dark Triad and Trait Versus Ability Emotional Intelligence Emotional darkness differs between women and men. *Journal of Individual Differences*, 37/2. doi.org/10.1027/1614-0001/a000195

Jonason, P. K. ve Krause, K. (2013). The emotional deficits associated with the Dark Triad traits: Cognitive empathy, affective empathy, and alexithymia. *Personality and Individual Differences*, 55, 532–537. doi.org/10.1016/j.paid.2013.04.027

Jonason, P. K., & Kroll, C. H. (2015). A multidimensional view of the relationship between empathy and the dark triad. *Journal of Individual Differences*, 36, 3, 150–156. doi.org/10.1027/1614-0001/a000166

Jonason, P. K., Lyons, M., Bethell, E., & Ross, R. (2013). Different routes to limited empathy in the sexes: Examining the links between the Dark Triad and empathy. *Personality and Individual Differences*, 57, 572–576.

Jonason, P. K., Li, N. P., Webster, G. D. ve Schmitt, D. P. (2009). The Dark Triad: Facilitating a Short-Term Mating Strategy in Men, *European Journal of Personality*, 23, 5–18. [doi:10.1002/per.698](https://doi.org/10.1002/per.698)

Jones, D. N., ve Paulhus, D. L. (2009). Machiavellianism. In M. R. Leary, & R. H. Hoyle (Eds.), *Handbook of individual differences in social behavior*, New York: Guilford.

Jones, D. N., ve Paulhus, D. L. (2011a). Differentiating the Dark Triad within the interpersonal circumplex. In L. M. Horowitz, & S. Strack (Eds.), *Handbook of interpersonal psychology: Theory, research, assessment, and therapeutic interventions*, 249-267, New York: Wiley.

Jones, D. N. ve Figueredo, A. J. (2013). The Core of Darkness: Uncovering the Heart of the Dark Triad, *European Journal of Personality*, 27, 521–531. doi.org/10.1002/per.1893

Jones, D.N., & Paulhus, D.L. (2014). Introducing the Short Dark Triad (SD3): A brief measure of dark personality traits. *Assessment*, 21, 28-41.

Jones, D. N., ve Roos, M. S. (2017). Differential Reproductive Behavior Patterns Among the Dark Triad. *Evolutionary Psychological Science*, 3, 10–19. [doi 10.1007/s40806-016-0070-8](https://doi.org/10.1007/s40806-016-0070-8)

Karakelle, S. (2016). Bildiğimi Bildiğimi Nasıl Bilirim: Üst Bilişsel Süreçlerin Yaşam Boyu Değişimi içinde Aklın Çocuk Hali Zihin Gelişimi Araştırmaları Aydın, Ç., Göksun, T., Küntay, A. C. ve Tahiroğlu, D. İ

Kajonius, P. J.ve Björkman, T. (2020) Individuals with dark traits have the ability but not the disposition to empathize, *Personality and Individual Differences*, 155. doi.org/10.1016/j.paid.2019.109716

Karslı, Y. (2015). Bilişsel Esneklik, İki Dillilik ve Üstbilişsel Kararlar Arasındaki Gelişimsel Bağlantılar, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Kelly, K. J., & Metcalfe, J. (2011). Metacognition of emotional face recognition. *Emotion*, 11/4, 896–906. doi.org/10.1037/a0023746

Kelly, D. Ve Donaldson, D. (2016). Investigating the complexities of academic success: Personality constrains the effects of metacognition. *Psychology of Education Review*, 40/2, 17-24.

Kruger, J. Ve Dunning, D. (1999). Unskilled and Unaware of It: How Difficulties in Recognizing One's Own Incompetence Lead to Inflated Self-Assessments. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77/6, 1121-1134.

Lilienfeld, S. O., ve Andrews, B. P. (1996). Development and preliminary validation of a selfreport measure of psychopathic personality traits in noncriminal populations. *Journal of Personality Assessment*, 66, 488–524. doi.org/10.1207/s15327752jpa6603_3

Lovibond, P. F., & Lovibond, S. H. (1995). The structure of negative emotional states: Comparison of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS) with the beck depression and anxiety inventories. *Behaviour Research and Therapy*, 33/3, 335–343.

Łowicki, P., & Zajenkowski, M., (2015). No empathy for people nor for God: The relationship between the Dark Triad, religiosity and empathy. *Personality and Individual Differences*. doi.org/10.1016/j.paid.2016.02.012

Luyten, P., & Fonagy, P. (2015). The neurobiology of mentalizing. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 6/4, 366–379. doi.org/10.1037/per0000117

Lyons, M. (2019). The Dark Triad of Personality Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy in Everyday Life, Elsevier United Kingdom.

Lyons, K. E. Ve Ghetti, S. (2010). Metacognitive Development in Early Childhood: New Questions about Old Assumptions. A. Efklides, P. Misailidi (der.), Trend and Prospects in Metacognition Research içinde. NY, Springer.

Lysaker, P. H., Kelly, S. G., Chaudoin–Patzoldt, A., Pec, O., Bob, P., Leonhardt, B. L., Vohs, J. L., James, A. V., Wickett, A., Buck, K. D. Ve Dimaggio, G. (2017). Contrasting metacognitive, social cognitive and alexithymia profiles in adults with

borderline personality disorder, schizophrenia and substance use disorder. *Psychiatry Research*, 257, 393-399 doi.org/10.1016/j.psychres.2017.08.001

Marazita, J. M., & Merriman, W. E. (2004). Young children's judgment of whether they know names for objects: The metalinguistic ability it reflects and the processes it involves. *Journal of Memory and Language*, 51, 458-472 [doi: doi.org/10.1016/j.jml.2004.06.008](https://doi.org/10.1016/j.jml.2004.06.008)

Matvey, G., Dunlosky, J. ve Schwartz, B. (2006). The effects of categorical relatedness on judgements of learning (JOLs). *Memory*, 14/2, 253-261. [doi: 10.1080/09658210500216844](https://doi.org/10.1080/09658210500216844)

Moran, J. M., Jolly, E. ve Mitchell, J. P. (2012). Social-Cognitive Deficits in Normal Aging. *Journal of Neuroscience*, 32/16. doi.org/10.1523/JNEUROSCI.5511-11.2012

Maylor, E.A., Moulson, J.M., Muncer, A.M., & Taylor, L.A. (2002). Does performance on theory of mind tasks decline in old age?. *British Journal of Psychology*, 93, 465-485. doi.org/10.1348/000712602761381358

Miao, C., Humphrey, R. H., Qian, S. Ve Pollack, J. M. (2019). The relationship between emotional intelligence and the dark triad personality traits: A meta-analytic review, *Journal of Research in Personality*, 78, 189-197. doi.org/10.1016/j.jrp.2018.12.004

Michels, M., ve Schulze, R. (2021). Emotional intelligence and the dark triad: A meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, 180 doi.org/10.1016/j.paid.2021.110961

Morf, C. C., ve Rhodewalt, F. (2001). Expanding the dynamic self-regulatory processing model of narcissism: Research directions for the future. *Psychological Inquiry*, 12, 243-251. doi.org/10.1207/S15327965PLI1204_3

Nagler, U. K. J., Reiter, K. J., Furtner, M. R. Ve Rauthmann, J. F. (2014). Is there a "dark intelligence"? Emotional intelligence is used by dark personalities to emotionally manipulate others, *Personality and Individual Differences*, 65, 47-52. doi.org/10.1016/j.paid.2014.01.025

Nelson, T. O. Ve Narens, L. (1996). "Why Investigate Metacognition" İçinde J. Metcalfe, A. P. Shimamura (Eds.), *Metacognition: Knowing About Knowing*, Cambridge, The MIT Press, 1-25

Nelson, T. O., Stuart, R. B., Howard, C. Ve Crowley, M. (1999). Metacognition and Clinical Psychology: A Preliminary Framework for Research and Practice, *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 6, 73-79. doi.org/10.1002

Nicolò, G., Popolo, R., Semerari, A., Carcione, A. ve Lysaker, P. H. (2007). Poor Metacognition in Narcissistic and Avoidant Personality Disorders: Four Psychotherapy Patients Analysed Using the Metacognition Assessment Scale, *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 14. [doi:10.1002/cpp.541](https://doi.org/10.1002/cpp.541)

O'Boyle, E. H., Forsyth, D., Banks, G. C., Story, P. A. (2013). A meta-analytic review of the Dark Triad–intelligence connection. *Journal of Research in Personality*, 47/6, 789-794. doi.org/10.1016/j.jrp.2013.08.001

Öz, H. (2016). The Importance of Personality Traits in Students Perceptions of Metacognitive Awareness. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 232, 655-667 doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.10.090

Özsoy, E., Rauthmann, J.F., Jonason, P.K., & Ardiç, K. (2017). Reliability and validity of the Turkish versions of Dark Triad Dirty Dozen (DTDD-T), Short Dark Triad (SD3-T), and Single Item Narcissism Scale (SINS-T). *Personality and Individual Differences*, 117, 11-14. [doi: 10.1016/j.paid.2017.05.019](https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.05.019)

Öztürk, N. (2020). An Analysis of Teachers' Metacognition and Personality. *Psychology and Education*, 57/1, 40-44.

Palmer, E. C., David, A. S. ve Fleming, S. M. (2014). Effects of age on metacognitive efficiency. *Consciousness and Cognition*, 28, 151-160 doi.org/10.1016/j.concog.2014.06.007

Pardini M. Ve Nichelli, P. F. (2009) Age-Related Decline in Mentalizing Skills Across Adult Life Span. *Experimental Aging Research*, 35/1, 98-106. [doi: 10.1080/03610730802545259](https://doi.org/10.1080/03610730802545259)

Paulhus, D. L. (2011b). The role of impulsivity in the Dark Triad of personality. *Personality and Individual Differences*, 51. doi.org/10.1016/j.paid.2011.04.011

Paulhus, D. L. ve Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36, 556–563. [doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00505-6](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00505-6)

Perrotin, A., Isingrini, M., Souchay, C., Clarys, D. Ve Taconnat, L. (2006). Episodic feeling-of-knowing accuracy and cued recall in the elderly: Evidence for double dissociation involving executive functioning and processing speed. *Acta Psychologica* [doi:10.1016/j.actpsy.2005.10.003](https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2005.10.003)

Puthillam, A., Karandikar, S. ve Kapoor, H. (2021). I see how you feel: How the dark triad recognizes emotions, *Current Psychology*, 40, 3966–3973. doi.org/10.1007/s12144-019-00359-x

Raskin, R., ve Hall, C. S. (1979). A Narcissistic Personality Inventory. *Psychological Reports*, 45. doi.org/10.2466/pr0.1979.45.2.590

Realo, A., Allik, J., Nõlvak, A., Valk, R., Ruus, T., Schmidt, M. Ve Eilola,

T. (2003). Mind-reading ability: Beliefs and performance, *Journal of Research in Personality*, 37/5, 420-445. [doi.org/10.1016/S0092-6566\(03\)00021-7](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(03)00021-7)

Rhodes, M. G. (2016). Judgments of learning: Methods, data, and theory. In J. Dunlosky & S. K. Tauber (Eds.), *The Oxford handbook of metamemory*, 65–80. Oxford University Press.

Semerari, A., Carcione, A., Dimaggio, G., Falcone, M., Nicolò, G., ve Procacci, M. (2003). How to evaluate metacognitive functioning in psychotherapy? The metacognition assessment scale and its applications. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 10, 238–261.

Semerari, A., Colle, L., Pellecchia, G., Buccione, I., Carcione, A., Dimaggio, G., Nicolò, G., Procacci, M. Ve Pedone, R. (2014). Metacognitive Dysfunctions in Personality Disorders: Correlations with Disorder Severity and Personality Styles. *Journal of Personality Disorders*, 28/6, 751–766. doi.org/10.1521/pedi.2014.28.137

Schimmenti, A., Jonason, P.K., Passanisi, A. Ve ark. (2019). Exploring the Dark Side of Personality: Emotional Awareness, Empathy, and the Dark Triad Traits in an Italian Sample. *Current Psychology* 38, 100–109. doi.org/10.1007/s12144-017-9588-6

Schwartz, B. L., Perfect, T. J. (2002). “Introduction: Toward An Applied Metacognition”, İçinde T.J. Perfect, B.L. Schwartz (Eds.), *Applied Metacognition*, Cambridge, Cambridge University Press, S. 1-11.

Semerari, A., Carcione, A., Dimaggio, G., Falcone, M., Nicolò, G., Procacci, M. ve Alleva, G. (2003). How to evaluate metacognitive function in psychotherapy? The Metacognition Assessment Scale its applications. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 10, 238 – 261. [doi:10.1002/cpp.362](https://doi.org/10.1002/cpp.362)

Soll, J. B. (1996). Determinants of overconfidence and miscalibration: The roles of random error and ecological structure. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 65, 117–137. doi.org/10.1006/obhd.1996.0011

Souchay, C., Isingrini, M., & Espagnet, L. (2000). Aging, episodic memory feeling-of-knowing, and frontal functioning. *Neuropsychology*, 14/2, 299–309. doi.org/10.1037/0894-4105.14.2.299

Souchay, C., Moulin, C. J. A., Clarys, D., Taconnat, L. Ve Isingrini, M. (2006). Diminished episodic memory awareness in older adults: Evidence from feeling-of-knowing and recollection. *Consciousness and Cognition* [doi:10.1016/j.concog.2006.11.002](https://doi.org/10.1016/j.concog.2006.11.002)

Sullivan, S. & Ruffman, T. (2004). Social understanding: How does it fare with advancing years?. *British Journal of Psychology*, 95, 1–18 doi.org/10.1348/000712604322779424

Sun, X., Zhu, C., & So, S. (2017). Dysfunctional metacognition across psychopathologies: A meta-analytic review. *European Psychiatry*, 45, 139-153. [doi:10.1016/j.eurpsy.2017.05.029](https://doi.org/10.1016/j.eurpsy.2017.05.029)

Şahin, H. (2010). Öğrenilmiş Çaresizliğin Bilme Hissi Kararı Üzerindeki Etkisinin Gelişimsel Olarak İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Tauber, S. K. ve Rhodes, M. G. (2010) Does the amount of material to be remembered influence judgements of learning (JOLs)?. *Memory*, 18/3, 351-362. [doi: 10.1080/09658211003662755](https://doi.org/10.1080/09658211003662755)

Thomas, A. K., Bulevich, J. B., & Dubois, S. J. (2010, November 8). Context Affects Feeling-of-Knowing Accuracy in Younger and Older Adults. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*. Advance online publication. doi: [10.1037/a0021612](https://doi.org/10.1037/a0021612)

Timothy J. Perfect, T. J. Ve Schwartz, B. L. (2002). *Applied Metacognition*, Cambridge University Press Cambridge, United Kingdom.

Tiwari, G. K. (2011). Personality and metamemory judgements in witnessed events. *United Journal of Awadh Scholars*, 5/2, 23-30.

Uekermann, J., Channon, S. Ve Daum, I. (2006). Humor proccessing, mentalizing, and executive function in normal aging. *Journal of International Neuropsychological Society*, 12, 184-191. doi: [10.1017/S1355617706060280](https://doi.org/10.1017/S1355617706060280)

Undorf, M., & Erdfelder, E. (2013). Separation of Encoding Fluency and Item Difficulty Effects on Judgements of Learning. *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 66/10, 2060–2072. doi.org/10.1080/17470218.2013.777751

Vonk, J., Zeigler-Hill, V., Ewing, D., Mercer, S. ve Noser, A. E. (2015). Mindreading in the dark: Dark personality features and theory of mind. *Personality and Individual Differences*, 87, 50-54. doi.org/10.1016/j.paid.2015.07.025

Walker, S. A., Double, K. S. ve Birney, D. P. (2021). The Complicated Relationship Between the Dark Triad and Emotional Intelligence: A Systematic Review, *Emotion Review*, 13/3, 257–274. doi:10.1177/17540739211014585

Wenden, A. L. (1998). Metacognitive Knowledge and Language Learning, *Applied Linguistics* 19/4, 515-537.

Yalçın, K. Ve Karakaş, S. (2008). Çocuklarda bilgi işlemedeki üst işlemlerin yaşa bağlı değişimi, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19/3, 257-265.

Yıldırım, A., Boysan, M. Ve Kefeli, M. C. (2018): Psychometric properties of the Turkish version of the Depression Anxiety Stress Scale-21 (DASS-21). *British Journal of Guidance & Counselling*. doi:10.1080/03069885.2018.1442558

EKLER

EK 1. GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü Gelişim Psikolojisi alanı öğrencilerinden Aslı Sarıkardaşoğlu tarafından yürütülen doktora tez çalışmasıdır. Bu çalışmanın amacı, 18 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların başkalarındaki zihinsel durumları tanıma becerilerine duydukları güven ve üstbilişsel karar alma isabetlerinin bazı kişilik özellikleri açısından karşılaştırılmasıdır.

Çalışmaya katılım tamamıyla gönüllülük temelinde olmalıdır. Ankette, sizden kimlik belirleyici olarak hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplarınız tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir; elde edilecek bilgiler bilimsel yayınlarda kullanılacaktır.

Anket, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek soruları içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakmakta serbestsiniz. Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için doğrudan (0531 4329085) iletişim kurabilirsiniz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

EK 2. KISALTILMIŞ KARANLIK ÜÇLÜ ÖLÇEĞİ

Maddeler

Makyavelizm

1. Sırlarınızı anlatmak akıllıca değildir.
2. İstedığimi elde etmek için akıllıca manipölasyon (kendi çıkarları doğrultusunda birilerini yada bir şeyleri yönlendirme) yapmaktan hoşlanırım.
3. Her ne pahasına olursa olsun, önemli kişileri kendi tarafına çekmelisin.
4. Başkalarıyla doğrudan çatışma yaşamaktan kaçının, çünkü bu kişiler ileride işinize yarayabilir.
5. Daha sonra insanlara karşı kullanabileceğiniz bilgileri bir kenarda tutmak akıllıcadır.
6. İnsanlardan intikam almak için doğru zamanı beklemelisiniz.
7. İnsanların bilmesi gerekmeyen şeyleri onlardan saklamalısınız.
8. Planlarınızın başkalarına değil, kendinize fayda sağlayacağından emin olun.
9. Birçok insan manipüle edilebilir.

Narsisizm

10. İnsanlar beni doğal bir lider olarak görür.
11. İlgî odağı olmaktan nefret ederim. *
12. Birçok grup aktivitesi bensiz sıkıcı olur.
13. Özel biri olduğumu biliyorum, çünkü herkes bana sürekli böyle söylüyor.
14. Önemli kişilerle tanışmaktan hoşlanırım.
15. Biri bana iltifat ederse mahcup olurum. *
16. Ünlü kişilerle mukayese edilmişliğim vardır.
17. Ortalama biriyim. *
18. Hak ettiğim saygıyı görmekte ısrar ederim.

Psikopati

19. Yetkililerden intikam almak hoşuma gider.
 20. Tehlikeli durumlardan kaçınırım. *
 21. İntikam hızlı ve çirkin (bedeli ağır bir şekilde) olmalıdır.
 22. İnsanlar sıklıkla kontrolden çıktığımı söyler.
 23. Başkalarına karşı kaba olabildiğim doğrudur.
 24. Benimle uğraşanlar daima pişman olur.
 25. Yasa dışı işlere bulaşmaktan dolayı hiç sorun yaşamadım. *
 26. Kaybedenlere sataşmaktan hoşlanırım.
 27. İstedığimi almak için her şeyi söylerim.
-

EK 3. KELİME ÖĞRENME GÖREVİ

Kelime Öğrenme Görevinde Kullanılan Kelime Çiftleri

1. Demir-Meyve
2. Petrol-Çocuk
3. Rakam-Trafik
4. Sandık-Kemik
5. Salata-Mektup
6. Çabuk-Sicil
7. Gazete-Bitki
8. Radyo-Tatil
9. Kağıt-Marka
10. Yalan-Dükkan
11. Memur-Cihaz
12. Deniz-Kulak
13. Soğan-Hukuk
14. Salon-Namaz
15. Altın-Mutfak
16. Yavru-Çiçek
17. Turizm-Bilgi
18. İnanç-Bacak
19. Yardım-Reklam
20. Piring-Asker
21. Yağmur-Devlet
22. Parmak-Rüzgar
23. Güney-Delik
24. Kaşık-Kadın
25. Giysi-Polis
26. Hizmet-Kapak
27. Sazlık-Bıçak
28. Sevap-Balık

29. Komşu-Varlık
30. Ekran-Başarı
31. Otobüs-Medya
32. Müzik-Yangın
33. Adalet-Haber
34. Araba-İşaret
35. Orman-Karar
36. Gölge-Nefes
37. Dudak-Belge
38. Tekne-Bölüm
39. Peynir-Sonsuz
40. Zarar-Ahşap
- Örnek 1: Kültür-Zaman
- Örnek 2: Alkol-Kitap
- Örnek 3: Uyarı-Şeker
- Örnek 4: Hayat-Cevap
- Örnek 5: Semer-Cadde

EK 4. DASS-21 ÖLÇEĞİ

Lütfen her bir ifadeyi okuyup 0, 1, 2 veya 3'ten size **GEÇEN HAFTA BOYUNCA** en uygun olan rakamı yuvarlak içine alınız. Soruların doğru veya yanlış bir cevabı yoktur. Sorulara aşağıdaki skalaya göre cevap veriniz:

0	1	2	3
Bana hiçbir şekilde uygun değil	Bir dereceye kadar veya bazı zamanlarda bana uygun	Ciddi derecede veya zamanın önemli bir bölümünde bana uygun	Çok fazla veya zamanın çoğunda bana uygun
HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	OLDUKÇA SIK	HER ZAMAN

SON BİR HAFTA İÇİNDE

1	Sakinleşip rahatlamak bana zor geldi.	0	1	2	3
2	Ağzımın kuruduğunu fark ettim.	0	1	2	3
3	Hiçbir şekilde olumlu duygular hissedemeyecekmişim gibi geldi.	0	1	2	3
4	Nefes alma güçlüğü yaşadım (örn., aşırı derecede hızlı nefes alma, fiziksel egzersiz olmadığı halde nefessiz kalma)	0	1	2	3
5	Bir şeyleri yaparken başlamakta zorluk çektiğimi fark ettim.	0	1	2	3
6	Olaylara aşırı tepki vermeye meyilliydim.	0	1	2	3
7	Titremeler yaşadım (örn., ellerimde)	0	1	2	3
8	Bendeki gerginliğin büyük ölçüde enerjimi harcadığımı hissettim.	0	1	2	3
9	Beni panikletebilen ve kendimi aptal gibi hissedebileceğim durumlardan endişe duydum.	0	1	2	3
10	Hiçbir beklentimin olmadığını hissettim.	0	1	2	3
11	Tedirgin olduğumu fark ettim.	0	1	2	3
12	Rahatlamak bana zor geldi.	0	1	2	3
13	Kendimi morali bozuk ve canı sıkkın hissettim.	0	1	2	3
14	Yaptığım şeyden beni alıkoyan hiçbir şeye karşı tahammülüm yoktu.	0	1	2	3
15	Kendimi paniklemeye yakın hissettim.	0	1	2	3
16	Hiçbir şeye karşı bir istek duyamadım.	0	1	2	3
17	Bir insan olarak çok fazla değerimin olmadığını hissettim.	0	1	2	3
18	Oldukça alıngan olduğumu hissettim.	0	1	2	3
19	Fiziksel bir egzersiz yapmadığım halde kalbimin hareketlerini fark edebiliyordum (örn., kalp atış hızında artış hissi, atışlarda düzensizlik)	0	1	2	3
20	Ortada bir neden olmadığı halde korktuğumu hissettim.	0	1	2	3
21	Hayatın anlamsız olduğunu hissettim.	0	1	2	3

EK 5. GÖZLERDEN ZİHİN OKUMA TESTİ DENEME MADDESİ

ÖZGEÇMİŞ

ASLI SARIKARDAŞOĞLU

Öğrenim Bilgisi

Doktora	İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Bölümü: 2018-2023
Yüksek Lisans	Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Bölümü: 2001-2002 / 2009-2010
Lisans	Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü: 1996-2001

İş Tecrübesi

TUSAŞ MOTOR SANAYİ (TEİ) A.Ş., ESKİŞEHİR
Kurum Psikoloğu, 2022 –

ALP HAVACILIK, ESKİŞEHİR
Kurum Psikoloğu, 2019 –

FORD-OTOSAN İNÖNÜ FABRİKASI, ESKİŞEHİR
Kurum Psikoloğu, 2017 – 2021

Yayınlar

İki Kuşak Çerçevesinde Anne-Baba ve Çocuklarının Psikolojik Uyum ve Ebeveyn Kabul-Ret Algıları Açısından İncelenmesi, Journal of Turkish Studies, 2020, Vol. 15 (7). DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44065>

Kongreler

Society for Research in Child Development (SRCD) - Seattle, ABD – Nisan, 2013
“The Effects of Social Cognitive Understanding on Aggressive Behaviors and Behavioral Adjustment of Children With Hearing Loss”

12. Avrupa Psikoloji Kongresi (ECP) – İstanbul - Temmuz, 2011 – Sözlü Sunum
“The relationship between the social cognitive understanding and aggressive behaviors in children with hearing loss”